

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 21

София, петък, 9 декември

1927 г.

22. заседание

Четвъртък, 8 декември 1927 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. 30 м.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Борисъ Бошковъ, Димитъръ Бървовъ, Никола Владовъ, Йорданъ Гавалоговъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Димитъръ Грънчаровъ, Георги Губидѣлниковъ, Владимиръ Димитровъ, д-ръ Никола Думановъ, Димитъръ Ивановъ II, Георги Казанаклиевъ, Левъ Кацковъ, Колю Кожаклиевъ, Тодоръ Кожухаровъ, Величко Кознички, Иванъ Куртевъ, Теодоси Кънчевъ, Димо Кърчевъ, Коста Лулчевъ, Иванъ Лѣкарски, Рашко Маджаровъ, Александъръ Малиновъ, Димитъръ Мангърровъ, Йосифъ Марулевъ, Василъ Митевъ, Кара-Али Мустафовъ, Никола Мушановъ, Александъръ Неновъ, Аврамъ Стояновъ Петровъ, Григоръ Реджовъ д-ръ Владимиръ Руменовъ, Никола Сапунджиевъ, д-ръ Владимиръ Такевъ, Стефанъ Тасевъ, Борисъ Толевъ, Ангелъ Узуновъ, Иванъ Христовъ, Георги Чернооковъ, Теню Янгъзовъ и Димитъръ Яневъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпущъ на следнитъ народни представители:

На г. Никола Владовъ — 1 день;

На г. Александъръ Пиронковъ — 1 день;

На г. Никола Бурмовъ — 1 день;

На г. Христо Рашковъ — 3 дни;

На г. д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ — 1 день;

На г. Ангелъ Узуновъ — 2 дни;

На г. Добри Даневъ Манасиевъ — 2 дни;

На г. Иванъ Христовъ — 2 дни;

На г. Иванъ Лѣкарски — 1 день;

На г. Величко Кознички — 3 дни.

Постѣпило е питане отъ плѣвския народенъ представителъ г. д-ръ Иванъ Бешковъ къмъ г. министра на земледѣлието и държавнитъ имоти относително предприетото отъ страна на организиранъ на Дирекцията на трудовитъ земледѣлски стопанства оземляване на малоимотнитъ и безимотнитъ въ с. Долни-Джбникъ, Плѣвска околия.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по първото четене на законопроекта за насърчение на мѣстната индустрия.

Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Стефановъ.

С. Стефановъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Дълга да изкажа благодарностъ на г. министра на търговията, промишлеността и труда, че преди да пристѣпимъ къмъ разглеждането на законопроекта, той направи едно изложение, за да хвърли свѣтлина върху същността на въпроса, който е сложенъ на разглеждане, и върху ония стопански производства, грамадното значение на които за нашата страна всѣки трѣбва да разбере.

Особено е тежка задачата за мене, въ качеството ми на индустриалець, да разглеждамъ този законопроектъ и да се изкажа по него, защото трѣбва да потвърдя една обек-

тивност, която мъчно може да бѣде разбрана у насъ, при нашитъ нрави и при нашата психология. Въ разглеждането на тия въпроси, макаръ нѣкой отъ насъ и да е заангажиранъ въ една областъ стопанска, която се засѣга въ нѣкой законъ, щомъ се намира въ Народното събрание, въ качеството си на народенъ представителъ, той има дългъ да се абстрахира отъ всички лични, съсловни, партийни или каквито и да било разбирания, когато разглежда въпроси отъ такова грамадно значение, какъвто е въпросътъ за насърчение на мѣстната индустрия.

Въпросътъ за насърчение на мѣстната индустрия е една материя много сложна и не всѣки би могълъ да схване тази сложностъ, критикувайки тая материя отъ всички страни, отъ които трѣбва да бѣде разгледана. У насъ, обикновено, при разглеждането на въпроси, които засѣгатъ интереси стопански, съсловни, лични или други, по-скоро обичаме да теглимъ вѣжето къмъ себе си, отколкото да поставяме и да разглеждаме въпроситъ само съ огледъ на добре разбранитъ народо-стопански интереси и интереситъ на фиска. Това особено трѣбва да се избѣгва днесъ, когато нашата страна се намира въ такова стѣснено положение, тъй като следъ войната живѣемъ единъ режимъ, на едни високи митнически тарифи, азъ бихъ казалъ, аномални, които тарифи, както каза г. министъръ, едва ли бихме могли да ги удържимъ такива преди сключването на търговски договоръ. У насъ, по навикъ, всички, принадлежащи на известни организации, когато отъ даденъ законопроектъ се засегнатъ тѣхнитъ интереси, излизатъ съ решения и предявяватъ искания само такива, както тѣ разбиратъ своитъ съсловни интереси. И азъ дължа да кажа, че и у онова съсловие, което би трѣбвало да се издигне много по-високо и да служи като ръководителенъ лостъ въ нашия стопански животъ, даже често пъти да насочва държавата къмъ по-правилно разрешение на въпроси отъ стопански и финансови характеръ, за съжаление, се констатира известна едностранчивостъ при разглеждането имъ и всѣки, който би направилъ известни бележки, тѣ го считатъ за свой противникъ, или противникъ на прокарващото се мѣроприятие.

Азъ дължа да направя тѣзи бележки, защото получихъ нееднократно предупреждения, за съжаление, отъ индустриалци, мои колеги, които считатъ, че една обективна критика върху една материя, която ги засѣга, това значело, че лицето, което я прави, е противникъ на тѣхнитъ интереси. Че това е така, азъ ще ви приведа следния фактъ. Въпросътъ за създаването на новъ законъ за насърчение на мѣстната индустрия, както ви е известно, е сложенъ на разглеждане, ако се не лъжа, още отъ преди три години. Изработването на законопроекта, обаче, бѣше отлагано. Тогава още даже се говорѣше, че единъ отъ министритъ билъ противъ тоя законопроектъ, а други — за. Това не е вѣрно. Имало е специални причини, за да бѣде отлагано изработването на законопроекта. Нека г. министърътъ не взема върху себе си тоя упръкъ, който дължа да направя. И ако го правя, правя го, защото въпросътъ е отъ голѣмо значение. Главната причина, за да бѣде отлагано изработ-

ването на законопроекта, е, че се счете за необходимо, преди неговото изработване, да бъде направена една цялостна анкета върху състоянието на нашата индустрия отъ войната насам, особено въ годинитъ, въ които имаме едни аномални мита. За съжаление, тази статистика и днесъ я нѣмаме. И днесъ нѣмаме цифри, които да ни дадатъ представа за истинското състояние на нашата индустрия, за нейното развитие въ разнитѣ ѝ отрасли отъ създаването имъ до днесъ. Г. министърътъ вчера ни приведе цифри. Добре стори той, че не даде още подробни цифри, защото тѣ сж излишни. Съ тѣзи цифри, които той ни даде, искаше да подчертае важното значение на нашата индустрия у насъ и да оправдае жертвитъ, които държавата е правила за нейното създаване и поддържане. Но оная анкета, която трѣбваше да бъде направена, за да можемъ да имаме по-ясна представа за положението на нашата индустрия, не се направи. Азъ се заинтересувахъ и намѣрихъ една малка анкета, направена за 1924 г. отъ г. Симеоновъ, и си послужихъ съ нея. Тзи анкета е за докрая на 1924 г., обаче данни за годинитъ 1925, 1926 и 1927 ние нѣмаме. А когато разглеждаме такъвъ сложенъ въпросъ, какъвто е този за насърчение на мѣстната индустрия, абсолютно необходимо е да имаме всички данни. Защото, г. г. народни представители, всички тукъ, които ще има да си кажатъ думата по този голѣмъ въпросъ, много полесо биха направили това и биха се отърсили отъ много предразсъдъци или погрѣшни и еностранчи разбираня, ако имаха нарѣка картината за състоянието на нашата индустрия. Ако народнитѣ представители имаха по-ясна представа за състоянието на нашата индустрия, то по-лесно щѣха да си обяснятъ било отдѣлни пунктове отъ законопроекта или неговия по-дълбокъ смисълъ — който не всѣки може да схване, щомъ нѣма представа за условията, при които ще се прилага всѣко постановление на законопроекта — и мѣстнитѣ щѣха да бждатъ по-малко. Азъ съмъ убеденъ, че ако за всички ни състоянието на нашата индустрия бѣше ясно, тогава всички ние — много по-лесно — бихме обединили нашитѣ усилия, за да намѣримъ най-правилното и идеално разрешение на поставения на разглеждане въпросъ.

Г. г. народни представители! Материята е много сложна. Не съмъ, нито мога да бжда азъ този, който по принципъ бихъ билъ противъ настоящия законпроектъ. Не съмъ този, който бихъ счелъ, че днесъ за днесъ би могло да се мине безъ единъ законъ за насърчение на индустрията. Обаче, преди да навтѣза въ подробното разглеждане на законопроекта, дължа да отбележа предъ васъ, че основниятъ принципъ, който е легналъ въ законопроекта, споредъ менъ и споредъ здравия смисълъ и действителното положение въ страната и споредъ изискванията на една правилна държавна политика е погрѣшенъ.

Въ настоящия законпроектъ е легналъ принципътъ на пълна и еднаква протекция съ специални области на всички индустрии безъ разлика, безъ тѣ да бждатъ квалифицирани било по тѣхния характеръ, било по тѣхния родъ — доколко тѣ обработватъ сурови материали отъ страната и доколко обработватъ материали, внесени отъ странство и въ какво състояние внесени, сурови или полуфабрикати. Не е взето подъ внимание естеството на тѣзи индустрии — доколко тѣ съставляватъ една стопанска нужда за страната или пъкъ дали тѣ не представляватъ луксъ, който ще поддържаме съ голѣми жертви. Съ законопроекта се протезира всичко, което се нарича индустрия или индустриално предприятие, машинно, полумашинно, даже рѣчно, стига да отговаря на изискуемия се цензъ по нашия законъ. При особенитѣ условия, въ които днесъ живѣемъ и при особеното положение на държавата, въ което тя се намира, азъ считамъ, че въпросътъ за насърчение на родната индустрия е единъ отъ най-важнитѣ въпроси, който има да разглеждаме въ настоящата сесия. По отношение на него азъ бихъ билъ много по-взискателенъ къмъ управлението, защото е въпросъ за чисто вътрешна политика, който съ нищо не е свързанъ съ иностранны интереси и който е напълно въ нашитѣ рѣце. Следователно, по него не може да има абсолютно никакво извинение, че имало такива или инакви специални причини, както онзи день г. министър-председателятъ се извиняваше предъ насъ, когато разглеждаше законопроекта за организация на ипотечния кредитъ. Въпросътъ за нашата родна индустрия е чисто вътрешенъ и народното представителство има пълната свобода да го реши така, както налагатъ добре разбранитѣ народно-стопански интереси. Държейки смѣтка за финансовото положение на страната, днешното управление, повече отъ всѣкога е длъжно да рѣже по малко, безъ да прѣчи, отъ

всѣкъде, за да намѣри приходи. Ето защо не бива така лесно да се произнасяме по този законпроектъ, както нѣкои гледатъ на него и които сж готови да го приематъ така, както е предложень, защото съ него билъ се давалъ мораториумъ за 15 години, за да се навакса загубеното презъ войнитѣ — едно оправдание съвсемъ неоснователно и несериозно.

Г. г. народни представители! У насъ се забелязва, както и онзи день казахъ, една лекота при разглеждането на нѣкои законпроекти, една лекота, която азъ бихъ нарѣкълъ даже прѣстѣйна, защото по такива важни въпроси, какъвто е сега разглежданиятъ и какъвто бѣше разглежданиятъ онзи день, болшинството безъ колебание, поради партийна дисциплина или партиенъ фанатизъмъ, приема всичко, което се поднася отъ правителството. Поне по тѣзи въпроси азъ бихъ апелиралъ къмъ народното представителство и къмъ г. министра да се отнесатъ съ нуждата сериозностъ и загриженостъ. Азъ не се съмнявамъ, че г. министърътъ на търговията, съвършено искрено направи своето изложение вчера, както и не мога да хвърля упрѣкъ върху него, ако той не е могълъ да се вдълбочи въ всички положения, легнали въ законопроекта. Най-последно, не може да се иска всичко само отъ единъ човѣкъ. Затова има народно представителство, затова има колективни тѣла, за да може да бждатъ корегирани грѣшкитѣ въ законпроектитѣ, ако има такива.

Тукъ му е мѣстото да се отдаде онова голѣмо значение на индустриалното производство, което основно се различава отъ другитѣ производства — земледѣлското и занаятчииското. Индустриалното производство по самото си естество — не искамъ да пресилвамъ значението на индустриалното производство, най-голѣмо значение за нашата страна, безспорно, има земледѣлското производство — е такава, че изисква по-голѣми грижи и специални познания, защото не току-така лесно, безъ рискове, се създава една индустрия. Ето защо, както у насъ така и навсѣкъде, въ всички страни, когато се е зараждало и развивало индустриалното производство, за дълги периоди е съществувала, где повече, где по-малко, протекция. Само че — както много право и г. министърътъ вчера каза — жертвитѣ, които се правятъ, трѣбва да бждатъ оправдавани, да нѣма подъ булото на покровителството на производството облагодетелстване на личности. Трѣбва да се държи смѣтка да се подкрепи индустриалното производство, а не индустриалеца, не личността, защото въ естеството си това производство изисква непремѣнно тази подкрепа отъ страна на държавата.

Г. г. народни представители! Ако ние направимъ една смѣтка, даже и по ония цифри, които вчера ни се казаха, ние ще видимъ, че тѣзи жертви, които се правятъ отъ страна на държавата за индустрията у насъ, сж нееднократно оправдани. Но това не е така за цѣлата индустрия; разбирамъ само една голѣма частъ отъ индустриалното производство, което *par excellence* е родна индустрия, и за която не само че сж оправдани жертвитѣ, но, ако ви направя по-подробни изчисления, вие ще се убедите, че тия жертви многократно се връщатъ обратно. Не сж само петдесеттѣ хиляди работници, както каза г. министърътъ, на които се дава поминѣкъ около индустриалнитѣ предприятия, но такъвъ се дава и на едно число български граждани, много по-голѣмо отъ числото на работницитѣ. По тоя начинъ се прави по-кредитоспособна и по-добри данъкоплатци една голѣма частъ българско гражданство, които при липсата на индустриалното производство — особено на тия индустрии, които достигнаха до голѣми размѣри въ своето развитие — не биха били такива. Като се направи тази смѣтка, ще се види голѣмата косвена полза отъ индустриалното производство.

Независимо отъ туй има и единъ другъ много по-важенъ въпросъ. Касае се за българскитѣ сурови материали, които се оценяватъ около 3½ — 4 милиарда лева преработвани въ нашата индустрия, и които, ако не се преработваха въ страната, а се изнасяха въ сурово състояние, щѣха да бждатъ продавани отъ производителя най-малко съ 10—15% по-евтино. Г. г. народни представители! Още тукъ вие съзирате голѣмия интересъ на българския производител отъ туй, че въ България има вече създадена и сравнително стабилизирана една частъ отъ индустрията. Разликата въ цената на суровитѣ продукти, ще се равнява най-малко на стойността на транспорта, застраховки, печалби и т. н., взети вкупомъ, които ще се платятъ на оная, който ще изнесе тия сурови материали до мѣстоназначението имъ на европейскитѣ пазари, където тѣ трѣбва да се пласиратъ. И обратното — когато се купуватъ мѣстни материали, ценитѣ

се урегулирватъ съ онази разлика на иностраннитѣ материали, купени на пазара тамъ, плюсъ стойността на транспорта, застраховки и печалби, които биха се платили на оня, който ще ги донесе въ България. И ако вие намѣрите съ единъ сантиметъ по-евтинъ българския суровъ материалъ, вие ще купите българския. Въ бранша, въ който азъ работя, текстилната индустрия, примѣрно за вълната, наше качество, ще ви кажа, че ако азъ бихъ я вземалъ отъ странство, ще си пресмѣтна и разноснитѣ за транспорта, застраховката, печалбитѣ и т. н., и ако мѣстната вълна е съ известна разлика по-евтина, тя е за предпочитане, независимо отъ това, че този суровъ материалъ въ страната е въ съвсемъ недостатъчно количество за нуждитѣ на нашата текстилна индустрия. Ощо повече — производителтъ е значително улесненъ, когато пласира вътре; за него нѣма никога криза, нѣма опасностъ, че суровиятъ материалъ, който той продава нѣма да намѣри пазаръ. Производителтъ не само намира пазаръ, но още се улеснява: той получава капиталъ, той получава предварително изплащане и т. н. и т. н. Пазарътъ за него е осигуренъ, сигуренъ е и доходътъ му. Същото е даже и за производителитѣ на зърнени храни. Зърненитѣ храни, които се купуватъ въ вътрешността за нуждитѣ на нашата мелничарска индустрия, винаги се плащатъ на една цена по-висока, винаги се включватъ въ нея транспортнитѣ разноси, печалбата на експортъора и пр., които биха съществували, ако хранитѣ се изнесѣха. Следователно, да се доказва колко е голѣмъ интересътъ на една земеделска страна, каквато сме ние, паралелно съ своето земеделско производство, разумно да създава и индустриално производство, азъ смѣтамъ, че е излишно и нѣма защо да си служи повече съ цифри и съ примѣри, за да го доказвамъ. Бихъ казалъ така *gross modo*, че само за земеделскитѣ производители ползата отъ съществуването на наша индустрия се изразява най-малко въ 700—800 милиона лева въ повече за тѣхъ. Независимо отъ това голѣми сѣ косвенитѣ ползи за държавата. Днесъ събранитѣ отъ самитѣ индустриални предприятия данъци възлизатъ на много десетки милиони лева. Събирането на тия данъци, обаче, би било много проблематично, ако не съществуваха индустриалнитѣ предприятия, кждето индустриалцитѣ сѣ обрнати на бирници и удържатъ данъцитѣ на работницитѣ и на всички лица, които сѣ свързани съ предприятието. Можете да си представите тогава голѣмото значение и на тази косвена полза за държавата.

По тази тема ще кажа само толкова. Мисля, че е ясно за всички ви голѣмото значение на стремежа на всѣка страна да създаде колкото се може повече индустрии въ себе си. При условие, тия индустрии да не бждатъ тежестъ нито за консоматоръ, нито за производителъ на първичнитѣ материали, нито за държавния фискъ, като по въпроси отъ той характеръ трѣбва винаги да се влага разумъ, познаване и добра смѣтка.

Като излагамъ всичко това, г. г. народни представители, нѣма да бжда азъ този, който ще ви препорѣчвамъ на всѣка цена да създаваме индустрия. Тукъ вече азъ отварямъ едни скоби за внимание и съмъ длъженъ да кажа, че, следъ изтичането на 35 години отъ създаването на първия законъ за насърчение на мѣстната индустрия, е настъпило вече времето, щото въ закона, който сега се прокарва, да легне не принципътъ на безогледното насърчение, а да легне принципътъ на корегирането. Това е едно много важно положение, което трѣбва да се има предъ видъ. Азъ мисля, че всѣки единъ отъ васъ добре ще схване следъ тия обяснения какво се цели съ прокарването на този принципъ. Азъ мисля, че този законопроектъ, който ни се представя за разглеждане, трѣбва отъ основата си да се видоизмѣни, като се възприеме принципътъ, който предлагамъ, на корегирането, т. е. да се възприеме новъ принципъ за различна протекция за разнитѣ индустрии по категории и класификации.

Отъ малкото цифрени обяснения, които ни даде г. министърътъ, се вижда ясно особеното, изключителното положение, въ което ние се намираме отъ войната насамъ, за да се разбере доколко е права моята мисълъ, че ние действително поддържаме една голѣма частъ отъ нашата индустрия само по силата на стария законъ, защото по него цензътъ бѣ еднакъвъ, положението за всички индустриални производства бѣ едно и сѣщо — и тѣ сѣ прокарвали защото нѣмаше другъ начинъ по-рано за даване на общи и на специални облаги — като ония индустрии, които се ползуваха съ специални облаги, бѣха класифицирани и опредѣлни въ самия законъ; следователно, всичко друго, което не минаваше въ дадена категория, минаваше въ категорията на другитѣ индустрии, които се ползуваха съ общи облаги.

Тѣзи цифри сѣ следнитѣ. До войната, въ продължение на 30 и нѣколко години, при режима на двата закона за

насърчение на мѣстната индустрия, сѣ създадени около 200 индустриални предприятия. Това бѣше време на нормаленъ животъ, това бѣше време на нормални митнически тарифи, когато разликата между митото и стойността на предмета не бѣше такава голѣма, каквато е днесъ, следъ войната. Въ продължение на 30 и толкова години, г. г. народни представители — не само по липса на капиталъ или по липса на разбирание — не се създадохъ толкова много индустрии, колкото изгъкнаха като глѣби отъ войната насамъ до днесъ. Едно време се създаваха само сериозни предприятия. Презъ войната сѣ създадени около 150 индустриални предприятия, а следъ войната до днесъ — около 800 предприятия, особено като се има предъ видъ, че презъ годинитѣ 1918, 1919 и 1920 ние бѣхме въ едно по-особено положение, когато едва можеше да помисли нѣкой да създава индустриално предприятие.

Искамъ да кажа, че онова, което бѣше създадено до войната, то бѣше истинска индустрия, необходима за страната, то бѣше индустрия, за която имаше общи условия да се създаде, а по-голѣмата частъ, която изгъкна следъ войната, бѣше създадена, за да се използватъ високитѣ мита, които бѣхме принудени да налагаме за регламентация, предъ видъ спадане на валутата, стѣснение на държавата и т. н. Въ този режимъ азъ бихъ ви наброилъ много индустриални предприятия, фабрикатитѣ на които струватъ почти толкова, колкото сѣ митата на тия фабрики.

При такова едно положение, г. г. народни представители, ще ви бжде много ясно какъ така набързо можахъ да се родятъ отъ войната 800 индустриални предприятия. И азъ питамъ, па и вие сами се запитвате: кжде сѣ тѣзи 800 нови кумини? Азъ не ги виждамъ. Всичко това не е нищо друго, освенъ една лже-индустрия, луксъ-индустрия, бихъ казалъ азъ, която ние поддържаме само заради това, защото тя се създаде при съществуването на закона. Азъ бихъ ви наброилъ 100 такива индустриални предприятия по ул. „Пиротска“ и по ул. „Нишка“ — но куминъ нѣма! Нѣма индустриални предприятия, а има фасониране на фабрикатитѣ; тѣ само използватъ чрезмѣрно високитѣ мита, внасятъ отъ вънъ полуфабрикати, даже почти готови фабрикатитѣ, даватъ имъ нѣкаква форма — и всичко това е индустрия!

На това основание безъ стѣснение бихъ направилъ голѣмъ упрѣкъ на правителството, че въ времената, въ които живѣемъ отъ войната насамъ, особено отъ 1923 г. насамъ, при туй стѣснено положение и при тѣй нарастналитѣ нужди, се изпусна за нашия фискъ единъ приходъ най-малко отъ 200—300 милиона годишно — да не кажа по-голѣма цифра — за смѣтка на облагитѣ на тѣзи 800 или 900 индустриални предприятия, които се навѣдиха следъ войната.

Е добре, г. г. народни представители, ако по-рано можеше да има извинение, ако такъвъ единъ режимъ можеше да бжде търпенъ затуй, защото съществуаше единъ законъ, има ли това извинение днесъ, при внасянето на настоящия законопроектъ? Кжде е оправданието? Само затуй ли, за да се каже, че ние искаме да създаваме индустрия, че трѣбва да протезираме индустрията!

Министъръ Ц. Бобошевски: Предприятията, които се ползуватъ отъ общи и специални облаги досега, ще се ползуватъ отъ облагитѣ по настоящия законопроектъ, ако въ три години се приспособятъ къмъ условията, които той изисква, а именно, да иматъ капацитетъ: двигателна сила минимумъ 10 конски сили, да работятъ постоянно най-малко 10 работника въ продължение на шестъ месеца отъ годината и т. н.

С. Стефановъ (д): Съгласенъ съмъ, г. г. народни представители, приемамъ бележката на г. министра, че следъ законопроекта, заваренитѣ предприятия ще трѣбва да се приспособятъ къмъ изискванията на новия законъ — да иматъ предвидения капацитетъ и пр. Азъ нѣмаше да премѣлча това обстоятелство. Но азъ по никой начинъ не мога да приема, че съ това постановление е затворена вратата на онзи родъ индустрии, за които азъ говоря. Тѣ сѣ отъ такъвъ характеръ, г. г. народни представители, че безъ тая анкета, за която говорихъ, никой отъ васъ не може така лесно това да го разбере. Нѣма защо да посочвамъ кои тѣзи индустрии въ България, нѣма да говоря имена, нито ще говоря за артикули, напр., като вида стъкларство, което се състои само въ орѣждане на огледала, или за фабрикатитѣ за връзки и не знамъ какво. Това ще сторя въ комисията. Азъ говоря само принципиално, за да ви покажа, че чрезъ

този законопроектъ не се поправи завареното положение. А за всѣки е ясно — не отъ моитѣ думи, а отъ цифритѣ, които ви приведе г. министърътъ — какви сѣ тия предприятия, създадени въ последнитѣ години следъ войната, и всѣки има дългъ да ги потърси, да намѣри къде сѣ кумиритѣ на тия предприятия. Азъ не ги виждамъ.

Две думи за ценза, който предвижда законопроектътъ. Не съмъ азъ този, който да не се съобразява съ нашето стопанско положение, не съмъ реакционера или човѣка, които да иска да ождемъ много строги и да поставимъ голѣмъ цензъ за едно предприятие, за да може то да се нарече индустриално; това е въ зависимостъ отъ характера на производството. Но азъ дължа да забележа, че и този цензъ, като принципъ, не може да ожде едниакъвъ за всѣки родъ индустрия. И мисля, че, при досегашнитѣ опити, при създаденото положение и при тѣзи аномални мита днесъ, въпросътъ е много ясенъ. Следователно, моята забележка е основателна и заслужава да бѣде взета подъ внимание както отъ г. министра, тъй и отъ народното представителство, за да може въ туй отношение да се направи известна корекция. Защото иначе, както е постановено въ законопроекта, да се оставятъ врата отворени още 10 години, азъ не знамъ, г. г. народни представители, дали това положение ни могло да се удържи отъ нашата държава. Ние не можемъ да си представимъ, при приложението на предложения текстъ, какъ практически ще се изрази едно такова узаконено положение. Ако тѣзи 800 индустриални предприятия не сѣ станали до днесъ 1.800, единствената причина е, че ние нѣмахме новия законъ за индустрията по-рано. Всички се страхуваха да почнатъ нови предприятия, защото сѣ право смѣтаха — поне доколкото азъ съмъ наблюдавалъ и съмъ разучавалъ този въпросъ — че единъ новъ законъ ще заличи тѣхнитѣ индустрии отъ списъка на протежираниитѣ индустрии. Тѣй че, за уяснение на въпроса, пакъ казвамъ, че тия индустриални предприятия не станаха 1.800, защото нѣмаше по-рано промѣна на закона. Ето защо, ако се знае положително, че 15-годишниятъ срокъ е задължителенъ за държавата, всички тия индустрии, които по естеството си изискватъ незначителенъ капиталъ за инвентаръ — това го подчертавамъ много десело, за да се разбере — които могатъ да бѣдатъ погасени само въ 1—2 години, ще бѣдатъ създадени. А резултатътъ ще бѣде само този, че ще пострада силно фискалътъ. И, нѣма да се мине година-две, тукъ, на това сѣщото мѣсто, ние ще разгледаме законопроекти за одооряване на министерски постановления, да се рѣжятъ по други пѣтица тия привилегии. А когато се трѣгне въ пѣтя на рѣзането, азъ се страхувамъ, че може да се рѣже и оттамъ, откъдето не трѣбва — мѣрка много опасна.

Ето защо, като правя тия предупреждения, азъ бихъ молилъ както г. министра, така и г. г. народнитѣ представители да схванатъ добре и възприематъ моитѣ съображения, за да можемъ въ комисията да направимъ неоходимитѣ поправки, съ които не ще преследваме индустрията, както казватъ нѣкои индустриалци, но които да разрешатъ по-правилно тоя въпросъ, а именно създаване на истинско индустриално производство, като държимъ смѣтка и за днешното финансово положение на страната, която се чуди откъде да намѣри известни приходи да свърже двата края.

Касателно въпроса, че този законопроектъ се явява много късно, дължа да кажа нѣколко думи и пакъ да подчертая оная моя мисль, която азъ не веднѣжъ тукъ изказахъ, че отъ войната насамъ ни е хванала една оолестъ, да вдигаме повече шумъ, много да дращимъ по вестницитѣ, много да приказваме за нѣкаква вътрешна, финансова, стопанска и не знамъ каква си политика, а малко да вършимъ. Едно време, преди войнитѣ, се работѣше повече, а малко шумъ се вдигаше; днесъ се върши противното — вдига се много шумъ, а се раооти малко. Този упрѣкъ азъ дължа да го направя отъ трибуната съ основание, като ви соча за примѣръ настоящия законопроектъ, който три години по-късно се явява да създаде едно стабилно положение за истински национални индустрии въ тая страна, който е абсолютно необходимъ за да се отбѣгнѣха значителни щети, които се причиниха отъ неговото късно явяване. Всѣки отъ васъ разбира, че положението презъ последнитѣ 2—3—4 години, когато изтичаше срокътъ на закона за насърчение мѣстната индустрия, караше мнозина да се въздържатъ отъ създаването на известни индустриални предприятия, и съ това се причини една загуба за страната, както и покровителствуването на другата, незаслужаваща поддръжка индустрия, причини загуби най-малко отъ единъ милиардъ лева за фиска. Готовъ съмъ да направя тази смѣтка при всѣки случай, когато се

пожелае, и да я докажа. Това не е гоптанджийска приказка. Ако се изучи много добре въпросътъ, ще видите, че ще се получатъ поразителни резултати. И тогава азъ се питамъ: въ какво се състои тази голѣма грижа, тази голѣма стопанска политика, съ която правителството се кичи и много често приказва за нея?

Днесъ се сѣтихъ за едно положение, което ще го кажа тукъ, въ пленума, когато се разглежда на второ четене законопроектътъ за ипотекарната банка, за да видите съ каква лекота минаваме тия важни въпроси. Подъ претекста и оправданieto да докараме чужди капитали у насъ, въ законопроекта за организацията на ипотекарната банка ние сме допуснали положението, щото ипотекарната банка да приема неограничено влогове въ български левове. Може ли всѣки отъ васъ да разбере къде ще се изрази туй положение? Ще се върна да кажа две думи, за да подчертая онаи лекота, за която азъ обичамъ често да приказвамъ. Ипотекарната банка ще бѣде най-здравиятъ финансовъ институтъ. Ние го създаваме подъ претекста, че нѣмаме капиталъ, за да влѣзатъ у насъ чужди капитали, а въ сѣщото време му отваряме вратата да приема неограничено влогове въ български левове. Не стига ли това, че днесъ чуждитѣ банки у насъ държатъ въ себе си 2½ милиарда български лева влогове? А въ Земледѣлската и въ Народната банки има влогове нѣкакви си 400—500 милиона лева. Когато тази ипотекарна банка ще има всичкитѣ реални гаранции за своето съществуване, съ единъ тѣй цененъ ипотекаренъ портфейлъ, можемъ ли да я оставимъ свършено свооодна въ туй отношение — да приема неограничено влогове въ български левове и да не предвидимъ известно ограничение въ това отношение, както е предвидено такава въ пласмента по отношение на строителната индустрия, че 50% отъ капитала може да се пласира за тази индустрия? Днесъ провѣрихъ и видѣхъ, че за Французката ипотекарна банка, за която говори г. Губидѣльниковъ, имало ограничението, че тя може да приема влогове въ размѣръ на 50% отъ своя капиталъ — нищо повече; останалото ще трѣбва да го търси вънъ. И тамъ е голѣмиятъ смисль на голѣмата привилегия, която даваме по отношение пласирането на облигации за набавяне чужди срдѣства. Нѣма нужда човѣкъ да бѣде голѣмъ банкеръ или финансистъ, за да разоере този въпросъ. Той е много ясенъ. Тѣй че презъ такива малки вратички, съ нищожни нагледъ жертви, съ нищожни услуги се продаватъ голѣми български интереси.

Азъ ще мина къмъ самия законопроектъ, макаръ че има да се каже нѣщо по мотивитѣ къмъ него.

Не стига, че съ настоящия законопроектъ се узаконява положението на всички съществуващи индустрии, които се заварватъ отъ законопроекта, но се предвиждатъ и нови, и то такива, които, споредъ моята преценка, сѣ отъ такъвъ характеръ, че не могатъ да влѣзатъ въ категорията на индустриитѣ, които трѣбва да се ползватъ съ специални облиги — защото по този законъ нѣма другъ родъ облиги, освенъ специални. Такива сѣ, напр., парфюмерията, оризолющеното, сламеното и плѣстеното шапкарство, текстилното бояджийство, пелатическото, много отъ които не се насърдаваха по закона отъ 1905 г. и по последующитѣ му измѣнения.

Азъ мисля, г. г. народни представители, че отъ изясненията, които дадохъ, васъ ви стана ясно, че ще бѣде една голѣма грѣшка, ако въ новия законопроектъ еднакво се насърчаватъ всички индустрии. Ето защо, като имамъ предъ видъ всички обяснения, които дадохъ до сега, азъ не мога да не се противопоставя на вмѣкването на тия индустрии въ новия законопроектъ, не мога да не се противопоставя на този принципъ, прокаранъ въ законопроекта.

Същественото въ този законопроектъ е чл. 3. Чл. 3 изброява индустриитѣ, които ще се ползватъ отъ облагитѣ на закона; чл. 3 не прави класификации на индустрии, както се казва въ мотивитѣ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Това е общо положение. Най-напредъ ние даваме общи понятия, а въ втората глава даваме систематика.

С. Стефановъ (д): Въ законопроекта нѣма класификация.

Министъръ Ц. Бобошевски: Какъ да нѣма.

С. Стефановъ (д): Нѣма.

Министъръ Ц. Бобошевски: Изброено е подробно. Най-напредъ обясняваме що е облиги, кои индустриални пред-

приятия се ползватъ отъ тѣхъ и следъ това напускаме старата система на категории и класове.

С. Стефановъ (д): Споредъ моето разбиране, подчертавамъ, класифицирането е необходимо.

Въ чл. 3 се изброяватъ индустриитѣ, които се ползватъ отъ облагитѣ на закона. Казва се: „Производство на захаръ, нишесте и произведения отъ тѣхъ, шоколадъ, тѣстени, млѣчни произведения“ и т. н. Съ даванетоъ облаги на произведенията отъ известенъ фабрикатъ се противоречи на основния принципъ за създаванетоъ на самия фабрикатъ.

„Преработка на животински, растителни, минерални или металически текстилни влакна и тѣхнитѣ полуфабрикати“. Това е сѣщо така противно на онова, което цели да насърчи преработването и произвеждането, на самия фабрикатъ.

„Преработването на изкопаеми вещества отъ категорията на минитѣ. Керамика и каменодѣлство“. Не разбирамъ какъ и защо тази категория би могла да бѣде подъ единъ знаменателъ, съ сѣщата протекция, която законътъ прави на другитѣ индустрии.

„Циментъ, варъ, гипсъ, тебеширъ и морска солъ“. И тукъ има нѣщо ново.

Министъръ Ц. Бобошевски: Това е предвидено, защото има дадена концесия на „Гларусъ“, а не можемъ да фаворизираме чуждестранцитѣ за смѣтка на нашитѣ производители. Трѣбва да има уеднаквиране. И ако е допуснато въ миналото едно отстъпление, трѣбваше да приравнимъ тия хора, които живѣятъ изключително отъ това производство. И за да бѣдатъ българскитѣ граждани третирани не по-зле отъ чужденцитѣ, сме направили това уеднаквиране. Азъ бихъ желалъ да се изкажете противъ солопроизводителитѣ въ Бургазко!

С. Стефановъ (д): Г. г. народни представители! Азъ не мога да бѣда противъ солопроизводителитѣ, както каза г. министърътъ, но азъ не мога да поставя производители отъ една и сѣща категория въ различно положение.

Министъръ Ц. Бобошевски: Поставени сж въ различно положение съ закона, прокаранъ въ дружбашко време.

С. Стефановъ (д): Като тръгнете наредъ отъ Бургазъ до Анхияло, ще видите, че нито едно предприятие не се различава отъ друго по естеството на своето производство. Не можемъ, следователно, да поставимъ 20—30 по-малки производства по-зле, отколкото други, само защото тѣ били по-едри. Не виждамъ абсолютно никакъвъ смисълъ въ това насърчение на нѣкои солопроизводители. Ако вникнемъ добре и познаваме характера на производството, ще разберемъ, че не правимъ протекция, а убиваме всички по-дребни производители, безъ да се прѣчи на солопроизводството.

„Добиване и преработване на животински и растителни масла и отпадъци; смоли;

„Метална и машинна индустрия;

„Сапунарство, парфумерия и свѣщарство;

„Стъкларство“. Много интересно е какво се разбира подъ думата „стъкларство“. Какъ ще се тълкува тая дума отъ индустриалния съветъ, какъ ще се тълкува отъ Министерството на търговията? Терминътъ „стъкларство“ е много широкъ и отваря вратитѣ за всѣки единъ, който има десетъ работника, да внася отвънъ стъкло безъ мито, да му шифова само краищата, да прави огледала и не знамъ какви други стъклени издѣлѣния и да получи протекцията по този законъ. Така ще се ограбва не само фискътъ, но ще бѣдатъ облагодетелствувани отдѣлни личности и въ сѣщностъ нѣма да се покровителствува индустриално производство. Би трѣбвало, вмѣсто „стъкларство“, да се каже „производство на стъкло“. Тогава вече ще се разбира, че ще имаме производство на единъ фабрикатъ, който днесъ действително се внася отъ странство и който, ако успѣемъ да произведемъ — за производството на когото не се изисква никакъвъ особенъ суровъ материалъ, освенъ онзи, който имаме сега въ Варненско, и да се внасятъ отвънъ нѣкои други препарати, които сж безъ значителна стойностъ — като използваме работната българска рѣка, българската енергия, ще можемъ да задоволимъ нуждата въ страната отъ този фабрикатъ, който е отъ голѣмо значение, и тогава неговиятъ вносъ ще престане. Но да се казва обидно „стъкларство“, то значи да понаднатъ подъ протекцията на закона всички ония, които се зачичаватъ съ стъклария или работятъ нѣкои нѣща отъ стъкло. Въ такава една широка протекция азъ не виждамъ смисълъ.

„Добиване на органически и неорганически бои“. Тая редакция ще даде възможностъ за много злоупотреби.

„Взривни вещества;

„Текстилно бояджийство“.

Г. г. народни представители! Азъ не разбирамъ каква е тая индустрия „текстилно бояджийство“. Макаръ да съмъ текстиленъ индустриалецъ и да имамъ 25% участие въ бояджийската фабрика на Стоилова, азъ се обявявамъ противъ протекцията на тая „индустрия“, защото считамъ, че индустриалецътъ, народенъ представителъ, когато излѣзе тукъ, на тая трибуна, трѣбва да бѣде преди всичко общественикъ. „Текстилното бояджийство“ — това е една нова индустрия, измислена у насъ. Вѣрно е, въ странство текстилното бояджийство е отдѣлна индустрия, но тамъ има строго разграничение въ производствата и не всѣка текстилна фабрика е комплетно заредена и съ бояджийство. Тамъ има специални бояджийски фабрики, които обслужватъ на група текстилни фабрики.

А какъ е текстилното бояджийство у насъ? Въ София, има нѣкаква бояджийска фабрика, ако се не лъжа, Ландау и Стоиловата. Следъ като се приеме този законопроектъ, не знамъ дали ще има въ България бояджия, който да не внася бои безъ мито, особено ако се намира въ нѣкой текстиленъ индустриаленъ центъръ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Трѣбва да има половинъ милионъ лева капиталъ, да използва немускулна двигателна сила минимумъ десетъ конски сили, най-малко 10 работника и да работи 6 месеца въ годината. Вие искате да останемъ тукъ висчателение, че този, който съ 1.000—2.000 л. отвори бояджийско заведение, ще може да се ползува отъ протекцията на закона.

С. Стефановъ (д): Г. г. министре! Нека вникнемъ въ сѣщтината на работата. Недейте взима упрѣка въху себе си. Този принципъ, г. министре, ще ми позволите да Ви кажа, е фалшивъ, той не отговаря на нашата действителностъ и на здравия смисълъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Но нали казахте, че ще бѣдете обективенъ? Защо казвате, че всѣки бояджия, който има 1.000—2.000 л. капиталъ, ще се ползува отъ облагитѣ на закона?

С. Стефановъ (д): Оня день направихъ бележка на моя братъ, какъ е прокарано това! Какъ стои тази работа тукъ, азъ не разбирамъ. Три четвърти отъ памуцитѣ се боядисватъ за търговски нужди. И понеже митата на боядисанитѣ памуци сж много по-голѣми, отколкото митата на бѣлитѣ памуци, по този начинъ пакъ ще се покровителствува една индустрия. И ако си направите смѣтка, каква е разликата на митото на единъ килограмъ боядисанъ памукъ и на единъ килограмъ бѣлъ памукъ, ще видите, че това е една малка разлика, за която не трѣбва да се дава покровителство, защото отъ това ще страда фискътъ.

По-нататъкъ казано е въ законопроекта, че отъ облаги се ползватъ производителитѣ на химикали и на химически произведения. Това е една рубрика сѣщо така много широка и, ако остане въ законопроекта, ще се даде широкъ просторъ за използване при днешнитѣ мита. Необходимо е днесъ, както и преди малко подчертахъ, да се направи едно по-точно прецизиране на това, което ще се покровителствува, защото въ държавната каса нѣма вече излишни пари, които подъ формата на облаги да се грабятъ отъ този или онзи.

Ползува се съ облаги и оризюлюшенето. За жалостъ, и тукъ азъ съмъ единъ отъ голѣмитѣ акционери, и понеже г. г. фабрикантитѣ създаватъ настроение, че азъ съмъ щѣлъ да бѣда противъ индустрията, дѣлжа да направя нѣкои бележки. Азъ не разбирамъ защо въ закона е вмѣкнато и оризюлюшенето. Въ България имаме две-три фабрики за оризюлюшене. При това, азъ не разбирамъ, какви специални облаги ще се даватъ на това производство. Дали ще се разреши да се внася безъ мито арпа отъ странство и по този начинъ да се убие българското оризюлюшенство? Азъ не мога да разбера, какъвъ другъ може да бѣде смисълътъ, като се вписва и тази категория индустрия за насърчение. Ако е въпросъ да се внасятъ машини безъ мито и по този начинъ това производство да се ползува само отъ известни облаги, това го разбирамъ, но не мога да разбера защо то трѣбва да се ползува съ специални облаги. И тамъ е, споредъ мене, основната грѣшка, че въ законопроекта е прокаранъ единъ фалшивъ и несъстоятеленъ принципъ, като не е съобразено, че не всички индустрии могатъ да се покровителствуватъ еднакво.

Казано е, че се ползува съ облаги производството на дървено тѣсто, целулоза, картонъ и издѣлния отъ тѣхъ. Това — „издѣлния отъ тѣхъ“ — е единъ новъ родъ индустрия, г. г. народни представители. Азъ не мога да разбера, какъ се схваща смисълътъ на тази редакция: „и издѣлния отъ тѣхъ“. Ами че целта на законопроекта е да засили производството на фабрикатитѣ, а не производството на конфекциона отъ известни продукти. Азъ не знамъ къде ще отидемъ, ако започнемъ да насърчаваме и производството на конфекциона.

По-надолу въ п. 21 е казано: „Изработване на превозни и съобщителни сръдства“. Тукъ разбирамъ, че се касае за онѣзи фабрики, които поправятъ вагони и които сѫ една или две въ страната. Азъ не знамъ докъде ще стигнемъ, ако и тази индустрия, при това привилегировано положение, въ което се намира, би се ползувала съ безмитенъ вносъ на всичко. Разбирамъ да се дава протекция на нѣкоя индустрия, но споредъ характера на индустрията, споредъ особеното положение на фабрикатитѣ, които тя произвежда, споредъ естеството на самата фабрикация.

Казано е въ п. 22: „Сламено и плѣстено шапкарство“. Сѣщо и тукъ имаме единъ новъ родъ индустрия. На всѣки отъ васъ, комуто е известно въ какво се състои това индустриално производство — сламено и плѣстено шапкарство — би се запиталъ какво търси и то въ законопроекта? Това производство не е нищо друго, освенъ едно фасониране на шапки. Сламената шапка се съшива отъ една лента, която се внася отвънъ, а за плѣстената шапка не се внася даже и единъ метъръ плѣстъ, а се внасятъ готови кауци — така ги наричатъ въ Италия — които се пресувагъ и имъ се зашива една панделка. И всичко това може да се смѣта като индустриално производство и да се ползува съ пълна протекция!

Министъръ Ц. Бобошевски: Иначе ще изнасяме по 30 милиона лева годишно въ Италия.

С. Стефановъ (д): Ако направимъ смѣтка между митото на самия фабрикатъ и митото на суровия материалъ, който трѣбва да се употребява въ тая индустрия, ще видимъ, че разликата е голѣма, защото митото на готовата шапка е много голѣмо, а митото на суровия материалъ е тѣй малко, че азъ не разбирамъ защо и тукъ да отваряме вратитѣ за едно използване отъ известни личности само, а не за създаване на индустрия. Когато всичката тази индустрия, която се предвижда въ законопроекта да бѣде протезирана, се нарича родна индустрия, азъ не мога да понеса това и не бихъ желалъ, като текстиленъ индустриалецъ, да се считамъ въ тая категория родна индустрия.

Министъръ Ц. Бобошевски: Азъ казахъ вчера кои сѫ четиритѣ родни индустрии.

С. Стефановъ (д): Тежеститѣ отъ тѣй широката протекция въобще на всичко, което е наречено индустриално производство, сѫ тѣй голѣми, че едвали ще може да ги понаса държавата. И азъ пакъ повтарямъ, че нѣма да се мине една, две, три години, когато ще се видятъ последицитѣ отъ практическото приложение на закона, и ние ще бѣдемъ принудени да гласуваме други измѣнения, чрезъ митническата тарифа или по другъ начинъ. Тогава ще ни стане ясно каква грѣшка сме сторили.

Не можахъ да прочета по-нататкъ дали остава положението, което бѣше предвидено и въ първия законопроектъ, че насърчаванитѣ индустрии по законопроекта оставатъ въ договорни отношения съ държавата.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нѣма такава нѣщо.

Министъръ Ц. Бобошевски: Това бѣше въ стария текстъ.

С. Стефановъ (д): Значи това се е измѣнило. Тукъ има нѣщо казано, но нѣма предвидени санкции, така че може да се счита, че това положение не съществува. Макаръ и да не съществува това положение, азъ не виждамъ, обаче, какъ държавата ще създава известни сътресения и трѣбва ли да прави тя това — да прокарва днесъ едно положение, което, ако се прецени предварително, ще се види, че то не може да бѣде удържано. Петнадесетъ години, г-да, не сѫ малко. Днешното положение на нашата страна е известно на всички ни какво е.

Азъ пакъ ще ви моля, да бѣдемъ много внимателни и да се помъчимъ въ разглеждането на тѣзи въпроси да вложимъ разумъ, да вложимъ познания и да имъ дадемъ

една преценка такава, която отговаря напълно на добре разбранитѣ интереси на страната.

Имамъ да направя бележка и върху ценза, предвиденъ въ алинея втора на чл. 4. Принципиално, азъ считамъ, че по никоя начинъ цензътъ за всички насърчавани индустрии не може да бѣде еднакъвъ. Тази стара мѣрка по първия законъ, която е копирана въ втория, която е копирана и въ третия законъ, не може да продължава повече. Има индустрии, въ които работническата рѣжа и машината сѫ по-малкъ факторъ, отколкото другитѣ елементи. И противното — има индустрии, въ които работническата рѣжа и машината сѫ голѣмъ факторъ. Следователно, и да не се предвижда този цензъ отъ 10 конски сили и 10 души работници, той би билъ пакъ много по-голѣмъ за нѣкоя индустрия, защото може би това да се налага отъ характера на самото производство.

Азъ не знамъ дали за едно производство на шоколадъ или на връзки се изисква да има повече отъ 2—3—5 конски сили. Следователно, тая работа трѣбва да се разбере добре. А днесъ принципътъ на нееднаквото протезиране се поддържа въ модернитѣ страни, които ние обикновено сочимъ за примѣръ. Въ Америка, напр., има три вида протекции. Азъ, обаче, съмъ човѣкъ, който най-малко обичамъ да взимамъ теркъ отвънъ; азъ обичамъ да се справямъ съ нашата действителност и да нося български очила, а не женевски очила, както бѣше казалъ единъ отъ г. г. министритѣ тукъ. За туй азъ смѣтамъ, че нашата действителност и естеството на работата изискватъ по туй пунктъ да се разберемъ добре, и въ комисията да се прокара въ законопроекта единъ другъ принципъ — едно класифициране на индустриитѣ.

Въ чл. 5, който говори за занаятчийскитѣ кооперации, има вмъкнато нѣщо ново, което го нѣмаше въ досегашния законъ. Като се процитирва сѣщото постановление, което съществува въ досегашния законъ, прибавятъ се накрая и думитѣ „или конфекции отъ сѣщитѣ“.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да сира вашето внимание тукъ, за да видите, какъ се прокарватъ едни, бихъ казалъ, несъстоятелни нѣща, които не сѫ въ интересъ дори на тѣзи, които биха ги искали, не сѫ въ интересъ на самитѣ занаятчи, чието насърчение се урежда въ чл. 5. За да се види какъвъ законопроектъ се внася и съ каква лекота той се защитава отъ нѣкои съсловия, които иматъ куража да хвърлятъ упрѣци върху менъ, задето излизамъ тукъ и разглеждамъ въпроса обективно, като българинъ, като представителъ на тази страна, ще дамъ следното пояснение.

Какво значи „конфекции отъ сѣщитѣ“? Всѣки може да си представи какъ ще се раздѣлятъ еснафитѣ, какъ ще се постави единъ еснафинъ въ много по-лошо положение отъ това на неговия комшия. Какъ може това положение да се узакони и какъ може то да се удържи, азъ това не виждамъ. Азъ не виждамъ какви цели се преследватъ, като се поставятъ нашитѣ еснафи въ различно положение. Азъ добре познавамъ еснафитѣ, имамъ работа и съ конфекционнитѣ кооперации, имамъ работа и съ онѣзи, които не се ползватъ отъ облаги; знамъ хала на еднитѣ, знамъ хала и на другитѣ. Това постановление не значи нищо друго, освенъ една частъ отъ еснафитѣ да се ползватъ на законно основание съ безмитенъ вносъ за известни предмети, които се произвеждатъ въ страната, а други не.

Кооперация съ 7 члена да се счита за индустриално предприятие, азъ напълно приемамъ, не съмъ азъ, който ще бѣда противъ това. Но за кои производства? За ония производства, г. г. народни представители, които иматъ протекцията на държавата. Що е конфекция? Конфекция е фасонирането, преработването на единъ готовъ фабрикатъ. Това вече не е производство по характеръ индустриално — да произведешъ фабрикатъ, който се внася отъ странство.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: За насъ, консоматоритѣ, фабрикатътъ е напълно готовъ, когато можемъ да го използваме. Другото е полуфабрикатъ.

С. Стефановъ (д): Въ случая далечъ нѣмаме полуфабрикатъ. Има много индустрии, които обработватъ полуфабрикати, но тамъ обработването има видъ на индустриално производство. Конфекционирването, обаче, на обща, на дрехи, на трето, на четвърто — да не ги наброявамъ тукъ — по нищо не се различава отъ обработването на сѣщитѣ предмети, което върши занаятчиия, който работи самостоятелно. Ние не правимъ въ случая нищо друго, освенъ да съзнаваме ония, които не сѫ въ

положение да се ползват от облагите по този законъ. Азъ разбирамъ една кооперация, която ще преработва сурови кожи — напр. 7 души табаци се събиратъ въ една кооперация — да добие привилегия и да работи. Но къде отиваме? Азъ не разбирамъ защо ще рушимъ други наши фабрични производства, като, напр., кожарското производство въ Габрово, като привилегироваме конфекционирането на кожата издѣлия? Какво ще бѣде положението на индустрията, която произвежда гъона, шеврото и т. н.? Тѣзи хора тамъ отъ 30 години полагатъ толкова голѣми усилия, за да създадатъ това тъй мъчно, тъй трудно производство — кожарското. Едва го стабилизираха и ние днесъ ще позволимъ на конфекционеритѣ безмитенъ вносъ. По свое усмотрение, подъ предлогъ, че еди-кой си материалъ го нѣмало въ достатъчно количество въ страната, тѣ ще искатъ на законно основание безмитния му вносъ. Така ние поставяме въ много лошо положение самото наше индустриално производство.

Министъръ Ц. Бобошевски: Зависи какъ ще гледа на това министърътъ на търговията.

С. Стефановъ (д): Г. министре! Азъ никога не обичамъ да имамъ довърше вѣ лицата, въ отговорнитѣ хора; ние винаги трѣбва да се стремимъ да създаваме закони ясни, съ по-специфични постановления, които да служатъ за ръководство при приложението имъ, а не да поставиме тѣхното приложение въ зависимостъ отъ личното разбиране на този или онзи.

Министъръ Ц. Бобошевски: Какъ ще допуснемъ вносъ безъ мито, когато имаме такива фабрики въ Габрово!

С. Стефановъ (д): Заклучавамъ, като отговарямъ и на г. министра. Този чл. 5 на законопроекта и формулата „издѣлия отъ тѣхъ“ за нѣкои индустрии включва всички производства, машини, полумашинни или рѣчни. Азъ искамъ отъ г. министра на финанситѣ да си направи добра смѣтка. Нека сме живи и подиръ 2—3 години да видимъ какъ бихме могли да удържимъ това положение. Намъ се налага да се замислимъ сериозно върху този въпросъ. Времето ще покаже дали азъ имамъ единъ ясенъ погледъ и правилно разбиране за нѣщата или тѣзи, които оспорватъ моето гледище.

Облагитѣ, които се предвиждатъ въ законопроекта, сж много повече отъ тѣзи, които се предвиждаха въ досегашния законъ. Въ основата си, азъ смѣтамъ, че това положение е фалшиво, погрѣшно и то не може да бѣде прието.

Азъ нѣма да се спра поотдѣлно по различнитѣ членове на законопроекта. Това ще се помѣча да сторя въ комисията. Но дължа да забележа, че този принципъ, който азъ препорѣчвамъ — оборвайки принципа, прокаранъ въ законопроекта — ако не се възприеме, този законъ, както и да искате да го корегирате, той не би се корегиралъ разумно. Ще трѣбва да се възприеме принципътъ, който азъ преди малко застъпихъ. Когато отдѣлнитѣ положения въ този законъ бждатъ нагледни съобразно съ този принципъ, тогава ще имаме единъ законъ, който ще отговаря на изискванията на днешното време.

Нѣколко думи за горивото. Снощи прочетохъ въ в. „Миръ“ една бележка по въпроса за горивото на насърчаванитѣ индустрии. Горивото е единъ голѣмъ факторъ въ индустрията. Смѣтамъ, че по него ще мога да си кажа думата, когато се постави на дневенъ редъ моята интерпелация за мина „Перникъ“. Азъ считамъ, че и тукъ правихме много голѣми грѣшки, и вследствие на това днесъ три четвърти отъ индустриалнитѣ предприятия въ нашата страна си служатъ съ дизелови мотори и консомиратъ чуждо гориво при наличността на едно изобилно, бихъ казалъ азъ, наше гориво — каменнитѣ въглища — каквото много малко страни въ Европа иматъ.

Азъ не разбирамъ, защо да не се направятъ нѣкои ограничения — какви точно, не бихъ могълъ да кажа сега — по отношение на горивото, което ще употребяватъ покровителствуванитѣ индустрии. Но дължа да заява, че и тукъ ние сме подъ една заблуда, и тукъ сме приспани, и тукъ не чувствуваме какъ злото сами си го създаваме, какъ щетитѣ сами си ги причиняваме. А утре, когато почнемъ да критикуваме и въ цифри да изразяваме всички щети, причинени пакъ отъ недоглеждане, сърдимъ се и казваме, че се правила безогледна опозиция или, както онзи день г. Чернооковъ писа въ една статия въ в. „Слово“: „Манталитетътъ на опозиционера е да отрицава, да не признава нищо добро,

което иде отъ правителството. Азъ на туй много добре му отговарямъ.

Министъръ Ц. Бобошевски: Прочетете чл. 15 отъ законопроекта.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И въ чл. 1 има една корекция много сериозна.

С. Стефановъ (д): Знамъ. Но моята бележка е, че досега, особено въ последнитѣ години, се допусна употреблението на двигатели съ течено гориво.

Министъръ Ц. Бобошевски: Искаме и нови машини, не да докарватъ вехтории тукъ.

С. Стефановъ (д): Азъ не разбирамъ, какъ е могло това да стане, какъ е могло това положение да продължава досега и защо не сж били взети мѣрки, за да може днесъ нашата индустрия да си служи предимно съ българско гориво? Богатството, което ние имаме въ мината Перникъ и въ частнитѣ мини у насъ, е едно богатство, каквото малко страни иматъ. И голѣмо престѣпление е направено, че до днесъ това богатство не е използвано. Азъ не зная какъ ще се връщаме после назадъ и какъ не се държи смѣтка не само за горивото, ами за милионитѣ, които се изнасятъ за двигатели съ течено гориво, когато утре, при едно рационално използване на нашето гориво, ще трѣбва да се продаватъ на килограмъ, като желязо. Една грѣшка влечи втора, трета. Това го посочвамъ не съ целъ да атакувамъ нѣкого, а за да може днесъ при разглеждането и гласуването на този законъ проектъ да се помѣчимъ да поправимъ ония грѣшки, които е възможно да се поправятъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

По индустриалния съветъ — глава IV — бихъ направилъ една малка бележка. Нѣмамъ предъ себе си списъка на суровитѣ материали, внасяни отъ индустриалцитѣ безъ мито, и съжалявамъ, че не е у менъ да ви го прочета . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Всѣки день ги намаляваме.

С. Стефановъ (д): . . . за да видите, г. г. народни представители, какво нѣщо представлява той. Кой каквото е искалъ да внася безъ мито, разрешавано е. Щщото нѣщо бѣше, г. министре, когато се измѣнише митническата тарифа преди година-две — кой каквото е искалъ, прокарано е. Ако имахъ списъка на суровитѣ материали, на които е разрешаванъ безмитенъ вносъ, ще видите, че поправкитѣ съ червено мастило съставляватъ 90%, а оригиналтѣ съ черно мастило — 10%, и ще се чудите какъ е могло да се търпи това положение, какъ е могло този законъ проектъ да закѣснѣе толкова, за да причини толкова щети на фиска, и да се създаде едно положение на несигурност, на нестабилностъ за самата българска индустрия.

Индустриалниятъ съветъ не може да остане така, както е сега. Азъ съмъ билъ въ него повече отъ 15 години и го познавамъ. Би трѣбвало решенията на индустриалния съветъ, било за даване облаги, било за разрешаване безмитенъ вносъ на сурови материали, непременно да бждатъ публикувани предварително . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Тѣ се публикуватъ.

С. Стефановъ (д): . . . и да влѣзатъ въ сила най-малко 15 дни по-късно, следъ като се получатъ надлежитѣ възражения.

Увѣрявамъ ви, г. г. народни представители, че днесъ никой не може да надникне въ министерството. Всѣкому е замѣтена главата съ неговитѣ дертове. Едно време ходѣхме въ министерството, разучавахме, следѣхме. Ставатъ измѣнения каквито се пожелаятъ. Прѣсенъ примѣръ имаме сега, преди петъ-шестъ месеци, когато пакъ станаха нѣкакви измѣнения. Нѣкому скимне нѣщо, направи се нѣкакво измѣнение отъ министерството, което измѣнение после се корегира.

Ето защо, като отдаваме голѣмо значение на тоя законъ проектъ, поради естеството на материята, която урежда, азъ бихъ желалъ да отдадемъ необходимото значение на всички ония разумни и прави бележки, които се правятъ, за да можемъ, действително, тоя пътъ да поправимъ всички ония грѣшки, които сме сторили досега. Тоя законъ не е отъ такова естество, както другитѣ закони, че да можемъ утре да внесемъ измѣнение на еди-кой си и на еди-кой си членъ. Този законъ засѣга материални и фискални инте-

реси и не може току-така да се промѣня. Ако го промѣняте често, всѣки ще ви обвини, че нѣма стабилитетъ, че България не е страна, въ която човѣкъ би могълъ да прави рискове и да влага своята енергия и своя капиталъ.

Пакъ повтарямъ, че разрешенията за безмитенъ вносъ на материали би трѣбвало да се публикуватъ предварително и да се чакатъ възраженията и бележитѣ отъ съответнитѣ институти и заинтересовани страни.

Министъръ Ц. Бобошевски: И сега се публикуватъ.

С. Стефановъ (д): Тѣзи разрешения би трѣбвало да се даватъ съ знанието на Финансовото министерство, защото тѣ сѣ тѣсно свързани съ фиска. Въобщо, трѣбва да има единъ по-голямъ контролъ въ туй отношение.

По глава VI — задължения и контролъ. По тази глава има да се каже много нѣщо, макаръ че, като се прочетатъ членоветѣ въ нея до глава VII, не би се забелязало нѣщо. Отъ досегашната практика, г. г. народни представители, азъ бихъ ви казалъ, че тритѣ четвърти отъ индустриалнитѣ предприятия у насъ едва ли се провѣрватъ и за тритѣ четвърти отъ материалитѣ, които се внасятъ, едва ли се търси смѣтка какво става съ тѣхъ. Провѣрка става и се строго контролъ се упражнява само въ голѣмитѣ индустриални предприятия, където се виждатъ кумини. Въ тѣзи 800 предприятия, за които преди малко ви споменахъ, които се създадоха отъ войната насамъ, куминитѣ на които азъ не виждамъ, нито ходи инспекторъ, нито пѣкъ, ако отиде, има какво да гледа; въ тритѣ четвърти отъ тѣхъ нѣма редовно книговодство, никакъвъ контролъ не се упражнява и нѣма възможностъ да се упражнява. Ако върху всичкитѣ 1.100 индустриални предприятия трѣбва да се упражнява контролъ, както законътъ изисква, една голѣма служба трѣбва да бѣде учредена при Министерството на търговията. А днесъ въ министерството, ако се не лъжа, има едва ли 4-5 души инспектори. Какъ би могло съ 4-5 души инспектори да бѣде контролиранъ този голѣмъ хаосъ, където материалитѣ интереси на държавата сѣ тѣй силно засегнати? И азъ съ положителностъ бихъ казалъ, безъ да посочвамъ на примѣри, че днесъ се злоупотрѣбвява извънредно много съ материалитѣ, внасяни безъ мито, и то само отъ ония индустрии, които не сѣтъ никакви индустрии, които сѣтъ лъжендустрии, които само използватъ високитѣ вносни мита.

Въ тази глава VI — задължения и контролъ — би трѣбвало да се предвидятъ нѣкои положения по-ясни, по-категорични, и отъ министерството да се приложатъ мѣрки, които биха дали възможностъ непремѣнно да се упражнява контролъ, макаръ азъ за себе си да се боя, че като се упражни единъ по-строгъ контролъ, можемъ да се натъкнемъ на много неприятности, и много редовни индустриални предприятия да изпаднатъ въ много лошо положение. Но отъ гледище интереситѣ на държавата азъ мисля, че е абсолютно наложително да се направи това.

Ще кажа нѣколко думи върху принципалния въпросъ, който засега г. министърътъ: трѣбва ли да съществува специаленъ законъ за протекцията на българската индустрия, или да остане само протекцията ѝ чрезъ митата? У насъ има индустриални предприятия, които биха могли да съществуватъ само съ протекцията на митническата тарифа. И, като държа смѣтка за тѣзи 15 години, презъ които ще бѣде въ сила настоящиятъ законъ, които 15 години се даватъ на нашата индустрия като мораториумъ за изгубеното време презъ войнитѣ . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: Това не е било за мене аргументъ.

С. Стефановъ (д): То не бѣше аргументъ за Васъ, но Вие поддържахте, че засега не може безъ специаленъ законъ. И азъ съмъ напълно съгласенъ съ г. министра, че при днешното положение протекцията на индустрията, чрезъ специаленъ законъ, трѣбва да продължи. Но, за съжаление, както ви казахъ, нѣмаме направена нуждната анкета, за да можемъ да видимъ въ какво положение се намиратъ индустриалнитѣ предприятия у насъ въ едно или друго отношение. Ако бихме имали данни, ще видимъ, че действително се явява крайно наложително отново да се опредѣли, кои индустрии да се насърчаватъ у насъ и непремѣнно ще се дойде до една нееднаква протекция на всички видове индустрии.

Ще си кажа по-подробно мнението въ комисията, защото не искамъ сега да навлизамъ въ подробноститѣ на

разнитѣ глави отъ законопроекта, за да не ви отнемамъ времето.

Казахъ сега само нѣкои важни аргументи и съображения и си послужихъ съ нѣколко примѣри, за да ви стане ясно, че прокараниятъ въ законопроекта принципъ по никой начинъ не трѣбва да се възприеме, а трѣбва да се възприеме единъ другъ принципъ — принципътъ на разума, принципътъ на смѣтката. Този принципъ трѣбва да бѣде следниятъ. Азъ съмъ го прецизиралъ и ще го прочета, за да не би когато го изказвамъ да попадна въ нѣкоя грѣшка — (Чете)

„Първо. Даванитѣ отъ закона облаги не могатъ да бѣдатъ еднакви за всички видове и категории индустрии.

„Второ. Индустрии, чисто производство обгръща цѣлия производителенъ процесъ отъ суровия материалъ до готовия фабрикатъ, да получаватъ протекцията напълно, като тя да се намалява и става все по-малка за индустриитѣ, които преработватъ полуфабрикати, стоящи по-близо до готовитѣ продукти“.

Г. Чернооковъ! Моля извинете ме. Бихъ желалъ да чуѣте, защото Вие приказвахте въ единъ моментъ, когато четѣхъ най-важното. Голѣмитѣ общественици иматъ дългъ да внимаватъ, защото ще останатъ въ неведение и после ще правятъ упрѣци. (Продължава да чете)

„Трето. Независимо отъ това, облагитѣ да бѣдатъ по-специфично опредѣлени за различнитѣ видове и категории индустрии, които трѣбва да се класифициратъ.

„Четвърто. Условиата за даване облаги трѣбва да бѣдатъ различни за разнитѣ категории индустрии. Законътъ трѣбва да бѣде строгъ и вискателенъ, да не действа приспирително, а да ги подтикне и изисква рационализирани и поевтиняване на производството.

Митническата тарифа да служи за регулаторъ за разнитѣ видове индустрии, доколкото това съ закона не може да се постигне“.

Г. г. народни представители! Ето единъ принципъ, който трѣбва да лѣгне въ новия законопроектъ и който напълно отговаря на изискванията на времето. Този принципъ нѣма да засѣгне никое индустриално предприятие, което претендира да е индустриално; този принципъ нѣма да засѣгне никой индустриалецъ, който не търси облаги за себе си. Не трѣбва туй облекчение, което се дава на индустриалцитѣ, да се смѣта като помощъ, даръ отъ държавата, а трѣбва да се смѣта като едно необходимо улеснение на производството. Този принципъ ще премахне оная аномалия, която царя въ насърдението на нашата индустрия и която аномалия само презъ времето на сегашното управление — подчертавамъ това още единъ пѣтъ — е нанесла една щета на фиска най-малко отъ единъ милиардъ лева, следствие безмитния вносъ на материали отъ индустриалци, които никой отъ васъ не знае, че сѣтъ индустриалци.

Азъ моля народното представителство да не счита, че правя тия бележки само за да критикувамъ законопроекта, който днешното правителство иска да прокара, а ги правя, за да изпълня дълга си като гражданинъ и като народенъ представител, чувствувайки, че бихъ могълъ да посоча правилния пѣтъ за разрешението на този въпросъ — покровителството на нашата индустрия — който, считамъ, че е единъ отъ много голѣмитѣ въпроси, които ние има да разглеждаме. Не може да има абсолютно никакво извинение за когото и да било, че този въпросъ не може да се разреши правилно, поради външни или други прѣчки. Този въпросъ е чисто вътрешенъ, въ нашитѣ рѣце. При добро желание и чувство на отговорностъ, азъ считамъ, че всичко изказано, което е разумно, ще бѣде възприето. (Ръкоплѣскания отъ демократитѣ)

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ако и не индустриалецъ, ако и не съ такава компетенция, съ каквато преждеговорившиятъ ораторъ направи критикитѣ си по настоящия законопроектъ, азъ излизамъ на тази трибуна да кажа своитѣ разбирания по отношение на индустрията затуй, защото въ продължение на редъ години съ особена любовъ съмъ следилъ нейния животъ, нейното развитие и затуй, защото считамъ, че съмъ длъженъ да отхвърля много отъ онова, което, за съжаление, преждеговорившиятъ ораторъ, макаръ индустриалецъ, каза отъ тая трибуна.

Г. г. народни представители! Всѣки пѣтъ, когато се почва разглеждането на единъ въпросъ, ние почваме съ

големи мисли, съ големи думи и въ края на краищата, идемъ да подчертаемъ, че действително, колкото и да искаме да се покажемъ, че разбираме въпроса въ неговата ширина, всегачи си оставаме съ манталитета на нацията ни, все въ душата ни има винаги малката завистъ и голѣмата злоба.

Индустрията въ България е понасяла и понася твърде много хули, твърде много укори, а съответнитѣ ресори, които я защищаватъ, съответнитѣ закони, които я покровителствуватъ, твърде често сѫ бивали и биватъ атакувани.

Преди да изкажа предъ васъ моето разбиране, дами нашата индустрия, която г. Стефановъ съжалява, че се нарича родна, заслужава тази малка протекция — а споредъ г. Стефановъ, тази голѣма протекция — ще ми бѣде позволено да мина за малко бѣ историята, за да видите какви системи на протекция сѫ съществували, и съществуваатъ, стогоа започна протекционизмътъ, какви теории има по него, и най-после да дойда до нашата скромна малка индустрия, ала съ голѣмъ духъ, съ голѣмъ замахъ и съ една достойна предприемчивостъ, каквато има само нашето племе.

Намѣсата на държавата чрезъ индустриалния протекционизмъ е явление доста старо. Една много странна система за насърчение на манифактуритѣ е съществувала въ всички по-напреднали европейски държави още отъ епохата на меркантилизма въ XV до XVIII вѣкове и главно презъ XVI и XVII вѣкове. Следъ нея се явява презъ втората половина на XVIII вѣкъ, школата на фритридеритѣ, които сѫ за пълната свобода не само въ страната, но и въ международния пазаръ, защото само при свободната търговия може да се реализира онова раздѣление на труда между народитѣ, което най-отговаря на естественитѣ условия за производството. Една теория, г. г. народни представители, която днесъ отново запѣва въ обществения животъ на Европа, една теория, която по-рано никогачи не е могла да намѣри пълно приложение, която, обаче, днесъ отново се подлага на обсъждане, за да могатъ онѣзи, които слабо разбиратъ, да се уловятъ на нейната вѣдича.

Вследствие на настѣпилата остра аграрна криза къмъ края на 1870 г. въ цѣла Европа настѣпва обратъ и въ международната търговска политика. Последната отъ фритридерска взима строго протекционистиченъ характеръ. Появиха се редица учени, апологети на протекционизма, отъ които най-видниятъ бѣ и си остана Фридрихъ Листъ. Той още отъ 1820 г. застана начело на борбата за протекционизма въ Германия, а къмъ 1840 г. създаде една цѣлостна система на националенъ протекционизмъ.

Всѣки народъ трѣбва да се стреми да прогресираща икономически, като преминава отъ по-низкия къмъ по-висшия стадий на икономическо развитие. Дивацитѣ при известна степенъ на развитие преминаватъ къмъ скотовѣдството, скотовѣдскитѣ народи — къмъ земледѣлието, а земледѣлскитѣ народи трѣбва да се стремятъ да развиятъ въ себе си манифактурата, а после и индустрията, следъ което да станатъ по-културни, по-можщи и независими. Нашиятъ народъ, още въ първитѣ години на своя политически животъ, чрезъ своитѣ общественици, се загрижи за покровителствование на съществуващата индустрия, като я запази отъ силната конкуренция и едновременно ѣ даде възможностъ да се развива и се модернизира съгласно новитѣ нужди на народа.

До 1895 г. подкрепата, давана на индустрията, е била различна. Но отъ тази година насамъ се прави опитъ за прокарването на една система на държавенъ протекционизмъ. За тази целъ се издаде законътъ за насърчение на мѣстната индустрия, който оттогава и до днесъ е билъ измѣняванъ. Днесъ ние сме изправени предъ разглеждането на единъ новъ законопроектъ.

Г. г. народни представители! Преди да се произнесемъ върху ползата отъ този законопроектъ, ние ще трѣбва да видимъ, дали досѣга покровителствуваната индустрия е оправдала жертвитѣ, които е дала нашата държава, за да можемъ да направимъ своята преценка.

Отъ една таблица, съ която разполагамъ, се вижда, че до 1921 г. у насъ сѫ били покровителствувани 534 индустриални заведения, когато въ началото, следъ освобождението, сме имали всичко едва 20, отъ които 10 сѫ били мелници. Благодарение на развитиѣ области, които сѫ били давани на индустрията, ние виждаме, че индустрията бавно и постепенно се е развивала. По петлѣтия това развитие върви така. Отъ 1889 г. до 1894 г. сѫ били построени 54 фабрични заведения; отъ 1894 г. до 1899 г. — 36; отъ 1899 г. до 1904 г. — 30; отъ 1904 г. до 1909 г. — 70 и отъ 1909 г. до 1921 г. — 268.

Тѣзи 534 индустриални предприятия въ 1921 г. сѫ имали 57.304 конски сили механическа енергия и годишно производство, при най-неблагоприятни условия, 2.042.737.628 л. Презъ 1923 г. механическата енергия само на частнитѣ насърждавани индустриални предприятия възлиза на 59.851 конски сили и производство отъ 7.137.630.386 л. А жертвитѣ отъ страна на държавата, въ мито и други, за презъ това време, възлизатъ на 87.020.590 л. Презъ 1921 г. покровителствуванитѣ 534 индустриални предприятия сѫ консумирали: мѣстно гориво за 68.927.628 л.; чуждестранно гориво за 27.721.678; мѣстни сурови материали за 1.035.496.924 и чуждестранни сурови материали за 202.574.549. Платено за надници на работници 142.347.300, като сѫ работили въ тѣхъ 18.124 човѣка.

Мисля, че тия цифри говорятъ достатъчно, за да ни убедятъ въ голѣмата полза на индустрията за нашия общотърговски балансъ.

Ние трѣбва да съжаляваме, че нѣмаме единъ институтъ, дето всѣка година да се събиратъ всички най-подробни сведения за нашата индустрия, за да може бъдещитѣ поколения да си даватъ по-правилна оценка и взематъ най-подходящи и полезни решения, когато ще разрешаватъ подобни, отъ значение за икономическия животъ на страната, въпроси.

К. Томовъ (з): Министерството на търговията събира тия сведения.

П. Стояновъ (д. сг): Хората му сѫ малко. Трѣбва да има една специална служба, г. Томовъ. Петъ души сѫ въ цѣлото индустриално отдѣление.

Нека пожелаемъ на г. министра, който въ областта на социалното законодателство направи много, да уреди и тая областъ.

Отъ изложеното дотукъ за всички е ясна грамадната полза отъ насърждаване на родната индустрия.

Нека ми бѣде позволено, г-да, да обърна вашето внимание върху следното. Устройството на фабрики и намиране на срѣдства не е достатъчно. Нуждни сѫ още предприемчивостта на индустриалеца, грижи, инициатива и пр.

Г. г. народни представители! Когато говоримъ за нашата индустрия, ние пропущаме да направимъ едно разграничение. Не е достатъчно само машината, не е достатъчно само капиталътъ, но е неосободимъ и елементътъ-човѣкъ. Заради туй ние трѣбва да намѣримъ начинъ, чрезъ който да можемъ да поддържаме оная предприемчивъ духъ, който нашиятъ народъ има, за да може да се хвърля още по-смѣло, още по-сигурно въ производството. Азъ не чухъ отъ никого тукъ да изнесе нѣщо съ възторгъ и съ възхищение за нѣколкото индустрии, които съставляватъ гордостта на нашето национално производство. Никой не зачекна захарната индустрия, която въ продължение на нѣколко години направи превратъ въ нашето земледѣлско производство; никой не зачекна памучното производство; никой не зачекна организацията на дружество „Текстиль“; никой не зачекна организацията на голѣмата предачна фабрика „Царъ Борисъ“; никой не зачекна и нѣкой останали други индустрии, малки и голѣми, които по своята организация, по своето производство и инициатива трѣбва да будятъ чувство на възторгъ въ нашата душа.

Азъ бихъ сравнилъ нашия индустриалецъ съ майката, която отглежда бавно и постепенно своето дете и която чувствува въ душата си особена нѣжностъ и привързаностъ къмъ своята рожба. Така и индустриалецътъ, каквото и да бѣде той, съ каквото и манталитетъ да е, по цѣли нощи и дни губи умъ, губи мисли, за да може да събира капка по капка и да се справя съ всичкитѣ неприятности, които животътъ му носи — било поради конкуренцията, било по организирането на производството, било отъ недостатъцитѣ и непълнитѣ на закона, било поради манталитета въ нашето общество.

Ние трѣбва да признаемъ, че единъ голѣмъ дѣлъ въ производството има и работникътъ, и насърчавайки предприемчивостта на капиталиста чрезъ даване на различни области, ще трѣбва да намѣримъ начинъ, по който да възпитаваме и работника, за да се влюби той въ индустрията, да знае, че е нераздѣлна частъ отъ нея и само въ просперитането на дадено индустриално предприятие да вижда своето щастие.

Вие чухте тукъ отъ преждеговорившия, че имало повече отъ 100 предприятия само по ул. „Нишка“, а не се виждалъ нито единъ куминъ. Да, азъ считамъ, че не трѣбва да се вижда куминъ, и съжалявамъ, че не се знае, че днесъ има единъ двигателъ въ производството, който може да работи и безъ

куминъ — това е електромоторът. И ако по закона, за да се ползвате от облаги, трѣбва да имате единъ моторъ отъ 10 конски сили, смѣтамъ, че не е добъръ оъзи индустриалецъ и недостатѣчно смислено постѣпва той, когато постави куминъ, вмѣсто електромоторъ.

К. Томовъ (з): Не е тамъ мисълта му.

П. Стояновъ (д. ср): Тамъ е, азъ я схванахъ много добре.

К. Томовъ (з): Г. Стефановъ каза, че тия предприятия сѣ само регистрирани като индустриалци, безъ да бъдатъ такива.

П. Стояновъ (д. ср): За да се признаятъ на единъ индустриалецъ облаги, турско е едно условие — че трѣбва да притежава само машини за минимумъ 20.000 лева златни; а вънъ отъ това, той ще трѣбва да има постройки, вънъ отъ това ще трѣбва да има оборотенъ капиталъ, вънъ отъ това ще трѣбва да има и двигателъ, за да може да движи своитѣ машини. Ако така лесно господинътъ, който говори преди мене, може да намира милиони, азъ пъкъ зная много индустриалци, които творятъ много голѣми блага, но които се прегѣватъ често пакъ и за 500 хиляди лева. Какъ е въ други държави? Ще приведа за примѣръ нашата сѣсѣдка Ромбния, която, за да може да насърчи, да окаже една подкрепа на своята родна индустрия, е създадала специална банка съ 500.000.000 лева капиталъ, която дава на индустриалцитѣ при много евтинъ процентъ кредитъ и всѣки пакъ тѣ сѣ поддържани, за да могатъ да творятъ въ областта на индустрията. Азъ не мога да разбера защо не признаемъ, че когато единъ човѣкъ хвърля една сума отъ 20.000 лева златни на карта, той всетаки не тѣй леко я хвърля, безъ да има благородната инициатива да създаде нѣщо и да сътвори камъкъ по камъкъ за бъдещето си поколѣние едно индустриално предприятие. Но, за голѣмо съжаление, ние констатираме, че отъ нѣкои отъ старитѣ наши индустриалци, които съ голѣмъ трудъ, съ упорита енергия, създадоха индустриални предприятия и регистрираха своитѣ имена въ индустриалната история на България, днесъ не остана и поменъ заради туй, че синоветѣ се оказаха недостойни наследници на своитѣ родители, заради туй, че, вмѣсто да се влюбятъ въ бащината си индустрия, вмѣсто да продължатъ дѣлото на своитѣ родители, тѣ намѣриха за по-добре да търсятъ щастieto си другаде и въ други направления.

С. Савовъ (д. ср): Въ ведомостта!

П. Стояновъ (д. ср): Ползата отъ индустрията не се вижда само днесъ или само утре. Тя носи блага, тя създава облекчение на своя народъ въ единъ моментъ, когато се обядне народната мъдростъ — да настанатъ голѣми дни съ малка пита хлѣбъ. И ние следъ всичко оуи, което преживѣхме, ще трѣбва ли съ една лекота да последваме пактя, който ни се сочи — да сме облагодетелствували разнитѣ индустрии по разни начини, да ги категоризираме? Или ще трѣбва да продължимъ прокарването на този принципъ, който е възприетъ отъ страна на г. министра — и е единъ изпитанъ принципъ? Сочатъ ли се първиятъ принципъ заради това, защото опасаватъ се, че много индустриални предприятия щѣли да навдѣзатъ презъ тѣзи широки врати, за да се ползватъ отъ облаги. Но ние не ги виждаме. Ако бѣше тѣй лесно да се създава индустрия, азъ смѣтамъ, че още преди войнитѣ щѣхме да имаме създадена грамадна индустрия. Обаче ние виждаме, че текстилната индустрия, една отъ най-старитѣ, когато дойде голѣмата война, се оказа недостатѣчно производителна, за да може да задоволи нуждитѣ на армия и народъ.

Ако говоря съ такъвъ жаръ, г. г. народни представители, то е затова, защото имахъ възможността да наблюдавамъ отблизо какъ се развиваше индустрията на растителнитѣ масла. Азъ знамъ много индустриалци, които хѣдѣха да разносятъ семена по селата и да убеждаватъ селянитѣ да засѣватъ слънчогледъ, ленъ и конопъ. Вѣрно е, че индустрията е една сложна техника; вѣрно е, че индустриитѣ сѣ свързани едни съ други. Дотогава, докогато една индустрия не се свърже съ своята сродна индустрия, въпрѣки всичкитѣ облекчения, които ѝ се даватъ, тя не може да бѣде конкурентноспособна. Вземете фабрицитѣ, които добиватъ растителни масла. Вие знаете, че къснето по-рано се закупуваше на нищожна цена и се изнасяше вънъ отъ нашата държава, за да се използва много по-

целесобразно, отколкото ако остане тукъ. Но предприемчивиятъ български духъ и тукъ направи своето. У насъ почнаха да се зараждатъ индустрии за екстрахиране на масло отъ тѣзи къспета. Тази хранителна маса, която е отъ твърде голѣмо значение за изхранване добитѣка на нашия земледѣлецъ, вмѣсто да излѣзе вънъ отъ страната, ще остане тукъ, а това ще допринесе да се развие производството на мѣлко, масло, сирене и т. н.

Вие виждате да се развива у насъ и друга една индустрия — предачеството на памукъ. Докато преди войната се говорѣше, че такава индустрия нѣмала значение, че нашиятъ климатъ не позволявалъ да се сѣе памукъ, вие виждате, че днесъ се сѣе едно голѣмо количество памукъ въ Южна България, въ приморскитѣ краища и въ Петричко. Вие виждате, че изниква вече и втора фабрика, която взема суровия мѣстениъ памукъ, за да го опреде, боядиса и да изкара готова стока на пазара. Азъ не знамъ дали мѣлкой отъ васъ се е занимавалъ специално, за да изучи каква е разликата между прихода отъ сѣнето на памукъ и прихода отъ сѣнето на тютюнъ. Приходътъ горе-долу е еднакъвъ, но рискътъ е далечъ различенъ, затуй защото, ако тютюнътъ остане две или три години, той вече губи отъ своето качество, а на четвъртата или петата година става на боклукъ, когато памукътъ, ако не намѣри цена и не се продаде, нашиятъ селянинъ може да го използва за своитѣ непосредствени нужди.

Отъ друга страна вие виждате едно голѣмо засилване и на коприварството у насъ. Докато по-рано изнасяхме памкулитѣ вънъ на една нищожна цена, а получаваше отъ вънъ коприва, ние виждаме днесъ да се изнасятъ ствѣтнѣ само четкитѣ за първоначалното отдѣляне на коцитѣ, а венчко друго е продуктъ на българския трудъ, на българския умъ. Ние вече можемъ да излѣземъ на международния пазаръ съ коприва, която може да устой на външната конкуренция. А това не може да не бѣде отъ полза за българското стопанство.

Но азъ пакъ се връщамъ на първата си мисълъ: когато ние налѣво и надѣсно сме хвърляли каль върху нашата родна индустрия, върху индустриалеца, трѣбвало е да не забравяме ония безсънни нощи, ония терзания, ония изпитания, ония преживѣни тежки минути за всѣки единъ индустриалецъ и тогава по достоинство да отдадемъ и нему заслужената данъ, защото и той е единъ стъ творцитѣ, единъ отъ тѣзи, които допринасятъ за създаването на хубавия букетъ, който краси българската национална стопанска мощъ. Както квалифицираниятъ работникъ знае, че само съ преданностъ и съ добросъвестностъ може да се задържи и да изкара своята прехрана, така и индустриалецътъ съ своя умъ, съ своитѣ инициативи, свързва машината съ труда на работника и изплита букета на производството.

Г. г. народни представители! Азъ поддържамъ — дотолкозъ, доколкуто съмъ ималъ възможностъ и на практика да проследя прилагането на закона за насърчение на мѣстната индустрия — че този законопроектъ въ голѣмата си частъ, въ 90% отъ своето съдържание, е единъ законопроектъ напълно обмисленъ, който прави една малка корекция на досегашния законъ, съ огледъ на практиката презъ 25-годишното му съществуване. И ако не бѣха войнитѣ, които преживѣхме, може би тази корекция щѣше да бѣде друга. Ние ще трѣбва, най-главно, да пожелаемъ да се върши единъ строгъ контролъ по отношение на резултата, който е получила досега съществуващата индустрия, както и по отношение на този, който ще се получи въ бъдеще. Така ще можемъ да знаемъ всѣка година ползата и вредата и ще може всѣки упрѣкъ, който ни се прави оттукъ или оттамъ, да бѣде отблъснатъ.

Азъ ще приведа тукъ мисълта, която г. Стефановъ лансира, че всѣка една индустрия трѣбва да се насърждава съ специални облаги. Ако това днесъ е невъзможно, ние можемъ да направимъ единъ корективъ въ смисълъ, да признаемъ правото на индустриалния съветъ да спира даването на известни индустриални облаги въ областта на даденъ браншъ отъ индустрията. За да искамъ туй, давамъ поводъ следниятъ фактъ. Вие знаете, че въ България има 5 захарни фабрики, и знаете, може би, че една отъ тѣхъ отдавна вече е спрѣла да работи, а други две сѣ въ едно тежко финансово затруднение. При все туй вие виждате, че се намиратъ хора, които искатъ на кооперативни начала да създадатъ нова захарна фабрика. Ако, действително, захарнитѣ фабрики печелеха толкова много, тогавъ пятамъ азъ: защо една отъ фабрицитѣ е спрѣла да работи

и защо производството имъ не е конкурентноспособно, за да се изнесе вънъ?

И тукъ се повдига въпросътъ, че когато ще насърждаваме нашата индустрия съ безмитенъ вносъ на първичнитѣ материали, които и сѫ необходими, ние ще трѣбва да се погрижимъ достатъчно, за да направимъ производството на нашата индустрия конкурентноспособно. Азъ взехъ нарочно този браншъ отъ нашата индустрия — захарната индустрия — защото захарното производство у насъ е идентично съ това въ другитѣ страни. И питамъ се азъ: защо една Чехия може да се явява съ своето захарно производство въ Цариградъ, въ Атина, а ние, много по-близо до тия градове, не можемъ да направимъ това? Г. г. народни представители! Презъ 1925 г., въ качеството ми кметъ на Варна, бѣхъ посетенъ отъ единъ бившъ нашъ подданикъ турчинъ, който дойде да ме моли да направя възможното, за да се срещне съ тогавашния министъръ-председателъ г. Александъръ Цанковъ. Той се яви, за да изложи, че ние ще трѣбва да направимъ известни улеснения въ износнитѣ мита, въ навлото по желѣзницитѣ, за да можемъ поне съ 2-3 стотинки по-долу да се явимъ въ Цариградъ, за да конкурираме захарта, която се предлага отъ Чехия. Азъ останахъ съ убеждението, може би неправо, че поради голѣмия повикъ у насъ, какво, ако се изнесе захарта, българското население ще остане безъ захаръ, тогъва не се направи съответната корекция и захарта остана тукъ, за да стои на следващата година въ складовитѣ, и населението въ Северна България да не може да засѣе нито единъ декаръ цвекло.

К. Томовъ (з): И пакъ 30 л. килограма я купувахме.

П. Стояновъ (д. сг): Освенъ тази индустрия, има и редъ други индустрии. Въ другитѣ държави — доколкуто съмъ се интересувалъ — има специаленъ начинъ за насърждаване износа: чрезъ даване специални премии, каквито нѣкога и нашиятъ законъ е предвиждалъ. Азъ не мога да си дамъ друго обяснение за тѣхното унищожение — защото, доколкуто можахъ да се справя тукъ и тамъ, не намѣрихъ други мотиви, освенъ финансовото затруднение на държавата. Но вие виждате, че, ако имаме възможностъ да изнесемъ едно голѣмо количество захаръ, може-би като пожертвуваме нѣколко стотинки на килограмъ захаръ, ние щѣхме да дадемъ възможностъ на фабрицитѣ да произведатъ двойно повече, щѣхме да дадемъ възможностъ на нашето селско население да произвежда двойно повече цвекло и оттамъ благосъстоянието му да се приповдигне. Когато се даватъ облаги, азъ всѣки пѣтъ си представямъ тази нещастна история — ние се туряме въ положението на онази маймуна, която, отъ голѣма любовъ къмъ детето си, го одушила. И ние, поради това — сакънъ да не ни упреknатъ, че ще изпуснемъ националното си богатство да излѣзе вънъ отъ границата и нѣкои индустриалци да станатъ богати! — не даваме облаги, безъ да виждаме, че косвено унищожаваме облаги на онѣзи, които произвеждатъ долу, които сѫ петимни да произвеждатъ, за да създадатъ за себе си едно по-голѣмо благосъстояние. Ще трѣбва въ туй направление ние да се замислимъ, за да направимъ една частъ отъ нашата индустрия конкурентноспособна навънъ. Азъ зная, че и днесъ се търси едно голѣмо количество захаръ вънъ отъ България, но никой отъ насъ не е въ състояние да изнесе навънъ захаръ, защото Чехия ще ни подбие въ цената и ние не ще можемъ да продадемъ нищо. Зная други родове индустрии, които системно замиратъ само затуи, защото произвеждатъ прѣкомѣрно. И заради това, ние ще трѣбва, като насърждаваме индустрията, да знаемъ какъ и по какви начини да я насърждаваме.

Азъ виждамъ три начини за насърждение на индустрията: единиятъ е чрезъ митата, които държавата е усвоила, вториятъ е чрезъ специалнитѣ облаги, които се предвиждатъ, и третиятъ е административенъ — чрезъ индустриалния съветъ, който разрешава да се внасятъ известни полуфабрикати или сурови материали, за да се създава работа за индустрията. Именно индустриалниятъ съветъ, преценявайки всѣкога какво количество и отъ какво естество сурови материали пуца отвънъ, може да насочва индустрията постепенно да се усвършенствува. Казватъ нѣкои, че нашитѣ фабриканти-текстилци повече предпочитатъ да внасятъ прѣжда, отколкото да внасятъ това, което не достига въ вълна; че често пѣти, вмѣсто да внасятъ прана вълна, внасятъ непрана и т. н. Достатъчно е индустриалниятъ съветъ да направи една правилна преценка и да създаде едно ограничение: разрешава се вносътъ на толкозъ коли-

чество прана вълна, толкозъ прѣжда, а по-нататкъ той да си търси срѣдствата.

Отъ друга страна, направи се едно възражение, че често пѣти разрешенитѣ материали съ безмитенъ вносъ съ като-чели *terra incognita*, за никого неизвестни, и че трѣбвало да имъ се дава гласностъ. Дълженъ съмъ, да опровергая това, защото ежегодно се печата специаленъ списъкъ и той е достъпенъ за всѣкого, и онзи, който се интересува, може да направи съответнитѣ постѣпки. Даже тогъва, когато известенъ артикулъ е разрешенъ, индустриалниятъ съветъ има правото да се корегира, каквито случаи знамъ, но съ които не искамъ да ви занимавамъ.

Азъ не знамъ, г. г. народни представители, дали нѣкой отъ васъ не е чувалъ за така наречения принципъ „Дѣмпингъ“ — известни артикули въ дадена страна се закупуватъ отъ държавата, за да се влациратъ на по-висока цена и отъ разликата да се образува фондъ, за да може съ него да се компенсира загубата отъ изнесеното навънъ затуи, защото ползата отъ износа на производството е много по-голѣма отъ ограничението, което се прави при консомацията. Често пѣти казватъ, че поскупването на жiwота налага непременно подобни работи да не съществуватъ.

По въпроса за скѣпотията има различни мнения, но моето мнение е специално, защото казъ него съмъ мислялъ, изпитвалъ съмъ го на практика, когато е ставало нужда да се нормира цената на хлѣба — вѣченъ повикъ въ градоветѣ.

Има скѣпотия и я разбирамъ по височината на цената на хлѣба — дали е 8 лева, дали е 7 лева. Нѣкои казватъ: „Днесъ цената на житото е много висока и заради туй ние ядемъ скѣпъ хлѣбъ“. Ако отидете въ селото, вие ще видите — ако искрено и добросъвѣстно направите провѣрка — че селениятъ не получава онази цена на своя трудъ, която той има въ действителностъ. Къде е тогъва причината за скѣпотията на хлѣба? Причината е, споредъ мене, въ липсата на покупателни срѣдства въ гражданина. Ако гражданинътъ имаше възможностъ да си изкара една подходяща надница, за да може да си купи хлѣбъ, за него нѣма значение дали ще плати 8 или 9 лева за хлѣба. Но именно безработицата е, която създава повика срещу скѣпотията. И ония напреднали държави, които мислятъ, които разсмѣждатъ какви мѣрки да взематъ, за да направятъ известна обмѣна, тѣ сѫ решили именно по този начинъ въпроса: отъ една страна на даденъ артикулъ да повишатъ цената, а отъ друга страна да създадатъ работа, за да може да има възможностъ работникътъ да купува хлѣба си. Защото, ако нѣма срѣдства, и за 50 ст. да му го дадете, за него пакъ е скѣпъ.

С. Савовъ (д. сг): Ненормалното нахлуване на селениятъ въ града е най-голѣмата причина за това. Гражданитъ започнаха да бѣгатъ въ селата, а селаниятъ започнаха да идватъ въ градоветѣ, безъ да иматъ срѣдства за прехрана, и затуи искатъ евтинъ хлѣбъ.

П. Стояновъ (д. сг): Възможно е, г. Савовъ.

Следъ тия мисли, г. г. народни представители, азъ ще направя само известни малки забележки, които бихъ молилъ г. министра на търговията, промишлеността и труда да има предъ видъ и да направи възможното. Напр., у насъ въ Варна, се зароди единъ новъ родъ индустрия — корабостроенето. Азъ бихъ молилъ, въ глава II на законопроекта да се предвиди освобождаване отъ пристанищни такси и ползуване съ намаленъ превозъ по плаващитѣ държавни съдове, биги и др., аналогично на намалението, което се дава по българскитѣ държавни желѣзници.

С. Савовъ (д. сг): Пропуснахте да кажете нѣщо за кооперативната захарна фабрика. Какво ще кажете за нея?

П. Стояновъ (д. сг): Ще кажа, че съмъ противъ нея.

С. Савовъ (д. сг): Това искахъ да чуя.

П. Стояновъ (д. сг): Специално за нея съмъ противъ, а съмъ и противъ всички индустрии, които имаме вече достатъчно и производството на които задоволява нуждитѣ на пазара, но които не сѫ още въ такова състояние, за да правятъ износъ.

Г. Стефановъ повдигна въпросъ по чл. 15 относно горивния материалъ за газоженитѣ и дизеловитѣ мотори. Азъ бихъ молилъ тоя текстъ да се прерактериранъ въ смисълъ, че на всички досега съществуващи съ подобни двигатели

индустриални предприятия се разрешава да се ползватъ съ безмитно внасяне на газьолъ до изтичането срока на настоящия законъ. Защото обикновено животътъ на единъ дизеловъ моторъ е между 15 и 30 години. А знаейки, че следъ изтичането на този срокъ индустриалцитѣ не ще могатъ да внасятъ безмитно газьолъ, тѣ ще трѣбва да си направятъ своитѣ смѣтки, за да направятъ и подходящата амортизация.

Г. г. народни представители! Има индустриални предприятия, които иматъ дизелови мотори за 7 или 8 милиона лева. Ако вие ги поставите при режима, който се предвижда въ чл. 15 на законопроекта, вие ще ги заставите, може би, да се раздѣлятъ съ своитѣ дизелови мотори и да търсятъ нови 8 милиона лева, за да могатъ да си до- ставятъ нови парни двигатели съ въглища.

Тукъ му е мѣстото да обърна вниманието на почитаемия министъръ на търговията да направи съответното да се изучи въпросътъ, дали не е време вече у насъ да се създаде една държавна рафинерия на въглища, за добиване съответното гориво за моторитѣ, дали не е време, понеже мина „Перникъ“ стана едно стабилно предприятие и има достатъчно излишекъ отъ срѣдства, да ѝ се разреши чрезъ законъ да създава индустриални предприятия за електрическа енергия, тъй както предвижда и съществуващиятъ законъ за насърчение на мѣстната индустрия. Ще взема конкретно Варна. Днесъ ни сѣ необходими само за градското освѣтление най-малко 1500 конски сили енергия — а имаме едва 750 конски сили. Понеже градската каса нѣма срѣдства, искахме да доставимъ дизеловъ моторъ и въ- роятно наскоро ще се обяви търгъ, на който ще се до- нуската оферти за дизелови мотори и за парни турбини. Вѣрно е, по покана на общинското управление мина „Пер- никъ“ изпрати единъ свой инженеръ, който ни доказа, че, когато имаме парна турбина, енергията ще бѣде по-евтина, но и самъ той призна, че тогава пѣкъ самата ин- сталация може би ще бѣде по-скъпа съ 30%. А когато ние нѣмаме въ нашата общинска каса петъ пари, ние ще гледаме туй, което е по-евтино, макаръ и временно. И ако мината „Перникъ“ може да се ангажира, чрезъ специ- ално разрешение въ закона, въ такива случаи да прави районни централи, когато се създадатъ такива районни централи, ние ще можемъ да създадемъ това благо не само на града, но и на по-голѣмитѣ села, защото хората и въ нѣкои села искатъ да се ползватъ отъ това благо.

С. Савовъ (д. сг): Камчиата ще го даде, г. Стояновъ.

П. Стояновъ (д. сг): По-скоро ще го дадатъ тѣзи, които иматъ пари и въглища, отколкото баражитѣ, които се за- мислятъ и на които плановетѣ още не сѣ готови, а сним- ката не е и почната.

С. Савовъ (д. сг): Е, полека-лека това става!

П. Стояновъ (д. сг): Бихъ молилъ също така поради специалнитѣ условия, които имаме за Варна, точка 7 отъ чл. 23 — „докове“ — да се допълни: „корабостроителници, фабрики за локомотиви, за вагони и мостове,“ защото тѣ сѣ дадена и концесия на едно дружество въ Варна.

Министъръ Ц. Бобошевски: Понеже концесията е да- дена съ специаленъ законъ, той прави дерогация на този законъ.

П. Стояновъ (д. сг): Веднѣжъ турено въ закона „до- кове“, трѣбва да се допълни.

Министъръ Ц. Бобошевски: Не може за отдѣленъ случай да се предвижда това.

П. Стояновъ (д. сг): Тукъ е казано „докове“.

Министъръ Ц. Бобошевски: На друго мѣсто, въ точка 21 на чл. 3, е казано, че се даватъ облаги за изработване на превозни и съобщителни срѣдства.

П. Стояновъ (д. сг): Корабостроителницата не е съоб- щително срѣдство.

Министъръ Ц. Бобошевски: Тази концесия въ Варна е дадена съ специаленъ законъ, а щомъ е дадена съ специ- аленъ законъ, нѣма защо да се споменува и въ този законъ.

П. Стояновъ (д. сг): Прочее, азъ съмъ на мнение да се даде безапелационно право на индустриалния съветъ да

спира даването на специални облаги на известни индустрии, когато тѣ достигнатъ до известни предѣли. Затова мисля, че е необходимо съставятъ на индустриалния съветъ, тъй както е представенъ сега, да се измѣни, като се засили съ още нѣколко души специалности, взети отъ срѣдата на ин- дустриалцитѣ. Независимо отъ това, на търговско-инду- стриалнитѣ камари да се даде право да взематъ по-го- лѣмо участие при даването на облагоитѣ, като всѣко едно заявление за искане на известни облаги да го препращатъ въ министерството съ мотивирано мнение. Тогава може би тамъ ще се започне да се правятъ първитѣ ограничения по отношение облагоитѣ, които се даватъ на известенъ родъ индустрии.

Чл. 61 казва: (Чете) „Индустриалнитѣ концесии, отстъ- пени съ специални закони, срокътъ на които не е изтекълъ, се ползватъ отъ даденитѣ имъ облаги до края на дадения имъ срокъ“. Това е правилното, обаче, по-надолу се казва: (Чете) „Индустриалнитѣ концесии, срокътъ на които изтича на 31 мартъ 1928 г., се ползватъ отъ облагоитѣ по настоя- щия законъ, ако отговарятъ на условията, които тоя законъ изисква за даване облагои“.

Азъ не мога да разбера това. Когато на известни лица сѣ били дадени концесии, тѣ сѣ имали нѣщо повече, откол- кото се изисква за облагоитѣ. Какъ сега ще имъ признамъ тѣзи облаги, а нѣма да имъ признамъ правото наново да се ползватъ отъ тѣзи концесии още 10—15 години! Ако е вѣрно, че единъ отъ мотивитѣ е билъ, че законътъ е мора- торенъ, за да отидатъ нѣкои напредъ въ мораторнитѣ го- дини, тогава би трѣбвало и на съществуващитѣ концесии, дадени съ закона отъ 1902 г. и съ закона отъ 1909 г., да се продължатъ правата до изтичането на този периодъ. Не виждамъ защо на едни се продължава срокътъ, защото сѣ дадени съ специаленъ законъ, а на други не, като напр., един- ствената ютена фабрика въ България „Принцъ Кирилъ“, която на времето можа да намѣри 500.000 л. златни, за да ѝ инвестира въ заведение, машини и т. н. И днесъ едно такава индустриално предприятие вие ще го лишите отъ правото да продължи срока на своята концесия.

Съ тѣзи нѣколко бележки и други нѣкои, които въ- роятно ще направятъ другитѣ г. г. оратори, законопроектътъ трѣбва да се приеме часъ по-скоро, за да може да даде стабилитетъ на индустрията.

И заради туй, г. г. народни представители, когато ще гласуваме този законопроектъ, ние не трѣбва, както ни се подчерта отъ тази трибуна, да гледаме съ очилата на дребнозаинтересования индустриалецъ или пѣкъ презъ увеличителна призма — да не би да дадемъ твърде много. Напротивъ, съзнавайки, че българската родна индустрия е допринесла твърде много за националното стопанство — а тя ще допринесе още повече, когато се гарантира ней- ниятъ стабилитетъ — ние ще трѣбва да създадемъ отъ себе си хора, които да се издигнатъ по-високо отъ обик- новения всѣкидневенъ шумъ, отъ интригата, злобата и алчността за забогатяване. Нека дадемъ достатъченъ про- сторъ на всички, които иматъ благородната амбиция да творятъ, да се проявяватъ и създаватъ тѣзи индустриални предприятия, които ще бѣдатъ само отъ полза. И заради туй, както човѣкъ се издига, когато иска да види роснитѣ лъчи на утринното слънце, което се показва далечъ задъ хоризонта на морето, нека и ние се издигнемъ високо надъ обикновенитѣ дразги и да гледаме далечъ напредъ въ бъдещето на България, за да създадемъ единъ потикъ на индустрията, който да донесе само блага за България. (Рѣкопльскания отъ сговориститѣ)

Председателтъ: Има думата народниятъ представителъ г. Генко Митовъ.

Г. Митовъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни пред- ставители! Азъ ще засегна само нѣкои отъ постановле- нията на законопроекта за насърчение мѣстната инду- стрия, които, поради своя текстъ, може би въпѣрки же- ланието на вносителитѣ и на авторитѣ на законопроекта, изключватъ отъ покровителство една отъ най-ценнитѣ ин- дустрии въ България. Това е дистилационната индустрия, индустрията за производство на розово масло, една ин- дустрия, която е гордостъ за отечеството ни и която, благодарение на голѣмитѣ и упорити трудове на хората, които сѣ ангажирали капиталитѣ си въ нея, днесъ не само че стои наравно съ французката дистилационна индустрия, но въ нѣкои отношения я превъзхожда.

Преди да посоча конкретно, кои именно текстове отъ законопроекта засѣгатъ тази индустрия и каква редакция трѣбва да получатъ тѣ, за да могатъ да я покровителству-

ватъ, азъ смѣтамъ, че нѣма да бѣде излишно съ нѣколко думи да ви опиша, въ какво се състои тази индустрия, кого интересуна тя и какво представлява въобщо за нашата страна.

Тази индустрия засѣга изключителния поминѣкъ на едно население отъ около 250.000 жители, което живѣе въ частъ отъ Панагорска околия, въ частъ отъ Пловдивска, Чирпанска, Старо-Загорска и Ново-Загорска околии и населява изключително Казанлъшка и Карловска околии. Това население отъ около 250.000 души, поради особенитѣ почвени и климатически условия, не може да намѣри поминѣкъ въ производството на каквато и да било друга земледѣлска култура, освенъ въ производството на рози, едно затуй, защото розата предпочита гладни почви, какъвто сѣ почвигѣ въ изброенитѣ мѣста, и второ затуй, защото доходѣтъ отъ розовата култура, сравнително другитѣ култури, е много по-голямъ. Този поминѣкъ дава прехраната на населението въ казанитѣ мѣста отъ незапомнени времена насамъ. И докато въ миналото, преди освобождението и следъ това, самитѣ производители сѣ дистилирали розовото масло, впоследствие, съ издигането ни въ културно отношение, съ влизането ни въ връзка съ по-културнитѣ народи, производството на розово масло почна да се индустриализира и тази индустриализация върви всѣки день все по-напредъ и по-напредъ. И нѣма да бѣде може би далечъ времето, когато въ България ще се произвежда изключително розово масло отъ индустриалцитѣ, отъ дистилеритѣ.

Розовото масло въ продължение на 15 години е търпѣло въ ценитѣ си голѣми промѣни. Докато въ миналото, преди войнитѣ, нашето розово масло се пласираше въ чужбина на цена отъ 1.500 до 1.800 французки франка, днесъ розовото масло е достигнало цената 14.000 французки франка. Това е една цена, която се дължи преди всичко на обстоятелството, че самиятъ розовъ цвѣтъ, който се култивира у насъ, има една висока цена. Производителѣтъ, който доставя суровия материалъ на фабрицитѣ, получава висока цена за своя продуктъ. Докато веднага следъ войнитѣ цената на розовия цвѣтъ се движеше отъ 2 до 4 л. на килограмъ, днесъ тя достига отъ 14 до 16 л. на килограмъ. Това, безспорно, се дължи, до голѣма степенъ, на усилията на фабрикантитѣ на розово масло, които иматъ грижата, следъ като изварятъ това розово масло, да го изнесатъ въ чужбина и да го пласиратъ, да го продадатъ. Поради това обстоятелство, че цѣлото производство на розово масло въ България се пласира изключително въ чужбина и благодарение на обстоятелството, че всички материали, всички сурови продукти, които сѣ необходими за получаване на розово масло, се произвеждатъ въ България, азъ смѣтамъ, че тая индустрия, производството на розово масло, е една отъ индустриитѣ, която трѣбва да обърне нашето внимание и трѣбва непремѣнно да получи насърчение, да получи известна облага по законопроекта, който ни предстои да гласуваме. Още повече това се налага поради обстоятелството, че днесъ българското розово масло търпи, въ лицето на производството въ другитѣ страни, една голѣма конкуренция. Независимо отъ това, българското розово масло е заплашено отъ една голѣма опасностъ, която се състои въ туй, че напоследѣкъ почна по синтетиченъ, по изкуственъ начинъ да се добива розово масло, което по цена е много по-ниско, макаръ че стои много по-долу отъ естественото розово масло, защото нѣма всичкитѣ качества, които има това последното.

И за да видите каква е разликата въ ценитѣ, азъ ще ви прочета единъ пасажъ отъ ценоразписа на една голѣма химическа фабрика въ Лайпцигъ, която предава естествено розово масло, българско, предлага и розово масло изкуствено, нейнъ специалитетъ. Въ началото на ценоразписа се обяснява, че ценитѣ, които сѣ поставени въ шилинги, трѣбва да се разбиратъ 20 шилинга за 25 швейцарски франка. Тази фирма предлага Essence des roses de Bulgarie, българско розово масло, по 1.200 шилинга, което прави около 45.000 български лева, предлага и Essence des roses artificielle, изкуствено розово масло, по 110 шилинга. Вие виждате една грамадна разлика въ ценитѣ. Естествено, това представлява една голѣма опасностъ за едно ценно наше производство, ценно едно поради това, че то дава изключително поминѣкъ на една голѣма частъ отъ нашето население, друго и затуй, защото неговото предназначение е изключително за износъ.

Г. г. народни представители! При наличността на едни такива опасности, азъ мисля, че ние не само ще трѣбва да предвидимъ въ законопроекта за насърчение на мѣстната индустрия специални текстове, които да покровителству-

ватъ и да насърчаватъ туй производство, но ще трѣбва да отидемъ и по-нататѣкъ. При наличността на тая опасностъ, ние ще трѣбва да вземемъ примѣръ отъ Япония. Вие знаете, че растителниятъ камфоръ е производство изключително на Япония. Преди 15 години, обаче, благодарение способноститѣ на известни лица, благодарение на науката, въ Франция се откри начинъ за добиването на камфоръ по изкуственъ начинъ, вследствие на което ценитѣ на камфора паднаха извънредно много, защото добиването му по изкуственъ начинъ бѣше по-евтино. Японското правителство, когато видѣ, че единъ отъ основнитѣ поминѣци на неговото население е сериозно заплашенъ, създаде такива привилегии на производителитѣ на естествения камфоръ, че въ две години вътре унищожиха производството на изкуствения камфоръ. Ето единъ примѣръ, отъ който трѣбва да почерпимъ поука. Ако ние днесъ виждахме конкуренция на нашето производство на розово масло само въ производството на Турция, въ производството на Франция или въ производствата на Испания и Италия, които сѣ значителни, въпросътъ бѣше другъ, тогава може би щѣхме да се боримъ съ срѣдствата, съ които разполагаме; но когато виждаме, че нашето производство на розово масло е застрашено отъ единъ артикулъ, добиванъ по изкуственъ начинъ, който се предлага на една неимовѣрно ниска цена, ние ще трѣбва да вземемъ съответнитѣ мѣрки.

За целта, г-да, е необходимо, както въ чл. 3 отъ предложения законопроектъ, така също въ чл. 4 и въ чл. 7 отъ смѣния, да се внесатъ известни измѣнения.

Преди всичко, тѣй както сѣ изброени индустриитѣ, които трѣбва да получатъ облаги по настоящия законопроектъ, розовата индустрия не се включва, освенъ една частъ отъ нея.

Позволете да ви обърна вниманието върху едно обстоятелство, което може би не ви е известно. Розовото масло се добива по два начина: или направо розово масло въ видъ годенъ за употребление въ парфюмеритѣ, или розово масло конкретъ, единъ химически продуктъ, който ще трѣбва да се преработи по-нататѣкъ, за да може да влѣзе въ употребление. И, като имаме предъ видъ редакцията на чл. 3 отъ законопроекта, ние бихме могли да включимъ въ числото на индустриитѣ, които се покровителствуватъ, само она частъ отъ розовата индустрия, която произвежда маслото, наречено конкретъ, като я подведемъ подъ п. 14, „химикали и химически произведения“, защото, безспорно, конкретътъ е най-близо до този видъ индустриални произведения. Но, колкото се касае до розовата индустрия, която добива розовото масло въ естественъ видъ, било чрезъ парна дистилация, било чрезъ дистилация на правъ огънь, тя не се включва никѣде, следователно, ние ще трѣбва да намѣримъ начинъ, за да включимъ и нея въ категорията на покровителствуванитѣ индустрии. Споредъ мене, това може да стане много лесно; достатъчно е въ п. 7, където е казано: „добиване и преработване на животински и растителни масла и отпадѣци; смоли“, следъ думитѣ „растителни масла“, да прибавимъ само думитѣ „п есенции“. Защото, г-да, ние нѣмаме въ нашия езикъ две различни думи, за да подчертаваме разликата между розовото масло и нѣкое друго обикновено растително масло, какво е напр., рапичното, фастѣчното, памучното, слънчогледовото масло и т. н. На френски всѣко отъ последнитѣ масла се нарича huile, а розовото масло се нарича essence. Разликата между тия два вида масла се състои въ това, че еднитѣ, първитѣ, оставятъ петна върху предметитѣ, които петна при нагрѣване не изчезватъ, когато есенциитѣ оставятъ петна, които при нагрѣване изчезватъ. Тази е разликата между тия два вида масла и затуй ние ще трѣбва да приемемъ она терминъ, който съответствува за розовото масло, какъвто терминъ въ нашия езикъ нѣмаме. И затова добре е, както ви казахъ, въ пунктъ 7 на чл. 3 да се каже: „добиване и преработване на животински и растителни масла, есенции, отпадѣци и смоли“.

Д. Гайдаджиевъ (д): Имате грѣшка. Трѣбва да се каже: „естерически масла“, не „есенции“.

Г. Митовъ (д. ср): То е все едно.

Д. Гайдаджиевъ (д): Не е все едно.

Г. Митовъ (д. ср): Г. Гайдаджиевъ! Есенциитѣ могатъ да се добиватъ и отъ плодове, но тѣхното производство не се насърчава по този законъ; така че по-добре е да се каже „есенции“.

Д. Гайдаджиев (д): Самото розово масло е етерическо масло.

Г. Митов (д. ст): Добититѣ отъ овоциа есенции не сѣ етерически масла, не сѣ есенцитѣ, за които азъ говоря.

Д. Гайдаджиев (д): Ако поставите думитѣ „етерически масла“, тогава насърдението ще засегне и производството на ментови масла и на други растителни масла, които се произвеждатъ въ България.

Г. Митов (д. ст): Добре, понеже Вие сте специалистъ въ тази областъ, съгласенъ съмъ.

Минавамъ къмъ чл. 4 отъ законопроекта, който определя ценза, на който трѣбва да отговаря една индустрия, за да бѣде покровителствуванa. Тѣй както е редактиранъ този членъ, розовата индустрия не може да получи насърчение. Тя е една специфична индустрия, г-да! Въ нея не се употрѣблява нито двигателна енергия, нито работна рѣка въ течение на година или 6 месеца. Тя е една индустрия сезонна. Обработването на розовия листъ при облачно-дъжделиво време, трае максимумъ 30 дни — отъ деня, когато почнатъ да цвѣтятъ розитѣ, до деня, когато свърши цвѣтенето. Розовитѣ листа се обработватъ прѣсно, веднага следъ откъсването имъ и затова, ясно е, че работниятъ сезонъ въ тая индустрия не може да продължи много време; следователно, не могатъ работницитѣ въ нея да бѣдатъ ангажирани 6 месеца, както предвижда чл. 4. Тая индустрия сѣщо така не употрѣблява и двигателна сила. Двигателна сила се употрѣблява само за нѣкои странични работи — за освѣтление, за черпене на вода — но въ самата фабрикация двигателна сила не се употрѣблява. Тамъ има нужда само отъ огънь и отъ пара, въ зависимостъ отъ това, чрезъ правъ огънь ли се дистирира розовото масло или чрезъ пара. Следователно, розовата индустрия не може да отговори на тия две условия, които се съдържатъ въ чл. 4, на които трѣбва да отговаря едно индустриално предприятие, за да бѣде покровителствувано, а именно: да има ангажирани най-малко 10 работника въ продължение на 6 месеца презъ годината и да използва немускулна сила минимумъ 10 конски сили.

Но азъ смѣтамъ, че тукъ можемъ да вземемъ предъ видъ друго условие, което се изисква отъ чл. 4: стойността на вложения капиталъ. Капиталътъ, който се влага въ розовата индустрия, е много по-голямъ отъ тоя, който се изисква въ чл. 4 — 20.000 златни франка. Но можемъ да поставимъ и друго условие: дадено предприятие, което произвежда розово масло, да можемъ да го причислимъ споредъ капацитета му къмъ индустриалнитѣ предприятия, които се покровителствуватъ. Ако се възприеме принципътъ да се дава покровителство на една дисципация споредъ количеството розовъ цвѣтъ, което може да извари, ние ще трѣбва да фиксираме единъ минимумъ капацитетъ. Този минимумъ капацитетъ, доколкото познавамъ съществуващитѣ такива предприятия въ България, които се покровителствуватъ отъ днесъ съществуващия законъ, азъ смѣтамъ, че трѣбва да бѣде 200.000 кгр. цвѣтъ. Значи, къмъ чл. 4 ще трѣбва да се прибави една забележка, въ която да се каже, че индустриалнитѣ предприятия, които иматъ за целъ да дистириратъ розово масло — или други есенции отъ цвѣтя — ще трѣбва да иматъ единъ капацитетъ, една способностъ да изваряватъ минимумъ 200.000 кгр. розовъ цвѣтъ въ годината, а независимо отъ това, да отговарятъ и на условието, че въ тѣхъ да бѣде вложенъ въ машини, постройки и пр. единъ капиталъ отъ 20 хиляди златни лева или ако обичае отъ 50 хиляди златни лева — това е все едно, то не е отъ значение за фабрицитѣ за дистиляция на розово масло, защото тѣхната стойностъ е много по-голяма отъ 20 хиляди златни лева.

Минавамъ сега на чл. 7, който изброява облагитѣ, които по настоящия законопроектъ се даватъ на насърчителнитѣ предприятия. Ако, г. г. народни представители, ние сме съгласни, че трѣбва да се насърди розовата индустрия — индустрията, която произвежда розово масло и която има намѣрение да развие производството и на други есенции въ страната, било на есенции отъ мента, било на есенции отъ жасминъ, било на есенции отъ тубероза и т. н., и да развие производството на всички първични продукти за основаване на една истинска парфюмерийна индустрия въ България — ще трѣбва въ такъвъ случай да предвидимъ и специални облаги за тази индустрия. Тѣзи облаги ще трѣбва да дадатъ възможностъ на тази индустрия да се бори съ конкуренцията, която иде отъ чуждитѣ страни

и да се бори най-вече съ изкуственитѣ продукти, каквито е изкуственото розово масло, което действително застрашава производството на розовото масло у насъ. Това би могло да стане или чрезъ изброяване на специални привилегии, които трѣбва да се дадатъ на тая индустрия, или пъкъ като се предостави право на министра, респективно на индустриалния съветъ, въ зависимостъ отъ опасноститѣ, които застрашаватъ това производство, тази индустрия, да се намѣрятъ и начинитѣ, и съответнитѣ срѣдства за нейната защита. Азъ мисля, че това последното би било най-целесъобразно, защото ние не можемъ да знаемъ предъ какви опасности можемъ да се изправимъ всѣки моментъ, които могатъ сериозно да застрашатъ това производство. Днесъ-за-днесъ азъ ви казвамъ, че независимо отъ опасността, която иде отъ изкуствения продуктъ, отъ продукта на химическитѣ лаборатории, идва една опасностъ и отъ турското производство на розово масло, което всѣка година се засилва, и се засилва благодарение на специалнитѣ облаги, които му дава турското правителство. Въ Турция съществува специаленъ законъ за насърчение производството на розово масло. И споредъ този законъ, даватъ се не само безплатно земи за постройка на фабрики, не само зданията и доходитѣ на фабрикантитѣ се освобождаватъ отъ данъци, но се даватъ и премии за засѣването на всѣки новъ декаръ роза, както и за добиването на известно количество розовъ цвѣтъ отъ декаръ рози. Тѣй че, като имаме предъ видъ начинитѣ, по които действуватъ нашитѣ конкуренти, ще трѣбва и ние да вземемъ съответнитѣ мѣрки. Колкото се отнася до опасноститѣ, идващи отъ турското производство, ние въ този моментъ не можемъ да ги предвидимъ. Не можемъ да предвидимъ сѣщо така и опасноститѣ, които идатъ отъ производството на изкуственото розово масло. Ето защо азъ смѣтамъ, че най-добре би било, ако въ чл. 7 се постави текстъ, съ който да се даде право на индустриалния съветъ, въ съгласие съ министра или, ако искате, въ съгласие съ Министерския съветъ, да дава специални облаги, споредъ нуждитѣ на розовата индустрия и споредъ опасноститѣ, които я застрашаватъ.

Ако ние направимъ това, бѣдете увѣрени, г-да, че вземаме сериозни мѣрки, за да предпазимъ отъ опасности, които застрашаватъ едно ценно наше производство, което, както ви казахъ, все повече и повече се разширява. Ние виждаме, че отъ войнитѣ насамъ пространствата, засѣти съ розовъ цвѣтъ, сѣ не удвоени, а утроени. Докато презъ време на войнитѣ, поради обстоятелството, че цената на житото бѣше немовѣрно много голѣма, и благодарение на обстоятелството, че тогава цената на розовия цвѣтъ бѣше сѣщата, каквато я завариха войнитѣ, и благодарение на обстоятелството, че розовото масло, поради войнитѣ, не можеше да се изнася и да добие една висока цена, ние виждахме да се прибѣгва до изкореняването на розовитѣ градини, където земитѣ бѣха годни за жито, и да се замѣства розовиятъ цвѣтъ съ жито; днесъ, когато розовиятъ цвѣтъ достигна една цена, каквато никога въ миналото не е ималъ, която не само отговаря на паритета, която не само съответствува на цената отъ преди войнитѣ, но я превъзшава, ние виждаме, че пространствата, засѣти съ розовъ цвѣтъ, всѣка година се увеличаватъ. И благодарение на предвидливостта на хората, които сѣ ангажирани въ тая индустрия, благодарение на тѣхнитѣ способности, благодарение на опита, който иматъ — защото това сѣ хора, които сѣ посветили на производството и търговията съ розово масло отъ преди освобождението насамъ, това сѣ търговски и индустриални фирми, каквито много малко имаме въ България, които се предаватъ отъ поколѣние на поколѣние, нѣкои отъ които иматъ съществуване повече отъ 100 години вече — казвамъ, благодарение на тѣхнитѣ способности и на тѣхната предвидливостъ, ние въ скоро време ще видимъ опититѣ, които се предприематъ сега отъ тѣхъ съ целъ да се насърди засѣването и на други цвѣтя, които биха могли да дадатъ парфюмени есенции, ще видимъ тѣзи опити, насърчени отъ Министерството на земледѣлието, да дадатъ единъ голѣмъ резултатъ и ще видимъ и у насъ да се произвежда жасминова есенция, да се произвежда есенция отъ босилекъ, каквато се произвежда сега въ малко количество, да се произвежда есенция отъ мента, отъ тубероза и т. н. — всички ония скѣпи есенции, които създадоха благосъстоянието на една цѣла областъ въ Франция — областта на Граасъ. По този начинъ ние ще създадемъ поминѣкъ и благоденствие на едно население, което обитавана, както ви казахъ, 5—6 околии въ България. Независимо отъ това, ще дадемъ възможностъ да се про-

извеждатъ артикули, които намиратъ своя властентъ изключително вънъ отъ България

Безъ да искамъ да предвиждамъ, смѣтамъ, че е много близо до ума, че въ едно близко бъдеще ще се достигне до произвеждането на тѣзи есенции, които ви избронхъ, и които съставляватъ основата на парфюмерийната индустрия. Като взимате предъ видъ и това, че другитѣ важни артикули, които се употребяватъ въ парфюмерията, ние сжщо ги произвеждаме въ едно достатъчно количество и въ едно добро качество, каквото е спиртътъ, каквито са мазнитѣ, бъдете увѣрени, че нѣма да бъдемъ далечъ отъ деня, когато ще имаме една парфюмерийна индустрия, ако не такава, каквато е французката, то поне годна да ѝ съперничи и да се бори съ нея. Когато си произвеждаме всичкитѣ първични материали и не правимъ това, което прави Франция — да внасяме тѣзи материали отвънъ —

ние ще имаме всичкия шансъ да се боримъ съ французката парфюмерийна индустрия и да дадемъ продукти по-добри по качество и по-низки по цена, които да могатъ да намѣрятъ пазаръ въ цѣлия свѣтъ. Ако направимъ това, ние ще изтълнимъ наннн дѣлагъ, както къмъ едно население отъ 250,000 души, така и къмъ хората, които отъ 50 години, отъ освобождението насамъ, а нѣкои и отъ преди освобождението, са се посветили изключително на тази индустрия, която — позволете да кажа — е една гордостъ за нашето отечество. (Ръкопѣквания отъ говоритатѣ)

Председателътъ: Има записани още около 10 души оратори.

Вдигамъ заседанието за утре съ саници дисвалъ редъ.
(Вдигнато въ 19 ч. 15 м.)

Председателъ: А. М. ЦАНКОВЪ

Подпредседателъ: А. ХРИСТОВЪ

Секретарь: Н. ТЪРКАЛАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪ ДЪ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски разрешени на народнитѣ представители: Никола Владовъ, Александъръ Пиронъ, Никола Бурмовъ, Христо Рашковъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Ангелъ Узуновъ, Добри Даневъ, Манасиевъ, Иванъ Христовъ, Иванъ Лѣкарски и Велчко Кознички	365	Изюги относительно предприетото отъ страна на органигъ на трудовитѣ земеделски стопанства осемляване на малоимотнитѣ и безимотнитѣ селски стопани въ с. Долни-Джѣбникъ, Паѣвенска околия (Съобщение)	365
Питане отъ народния представителъ д-ръ И. Бешковъ къмъ министра на земледѣлието и държавнитѣ		Законпроектъ за гасърдчение на мѣстната индустрия (Първо четене — продължение развакванита)	365
		Дневенъ редъ за следующото заседание	379